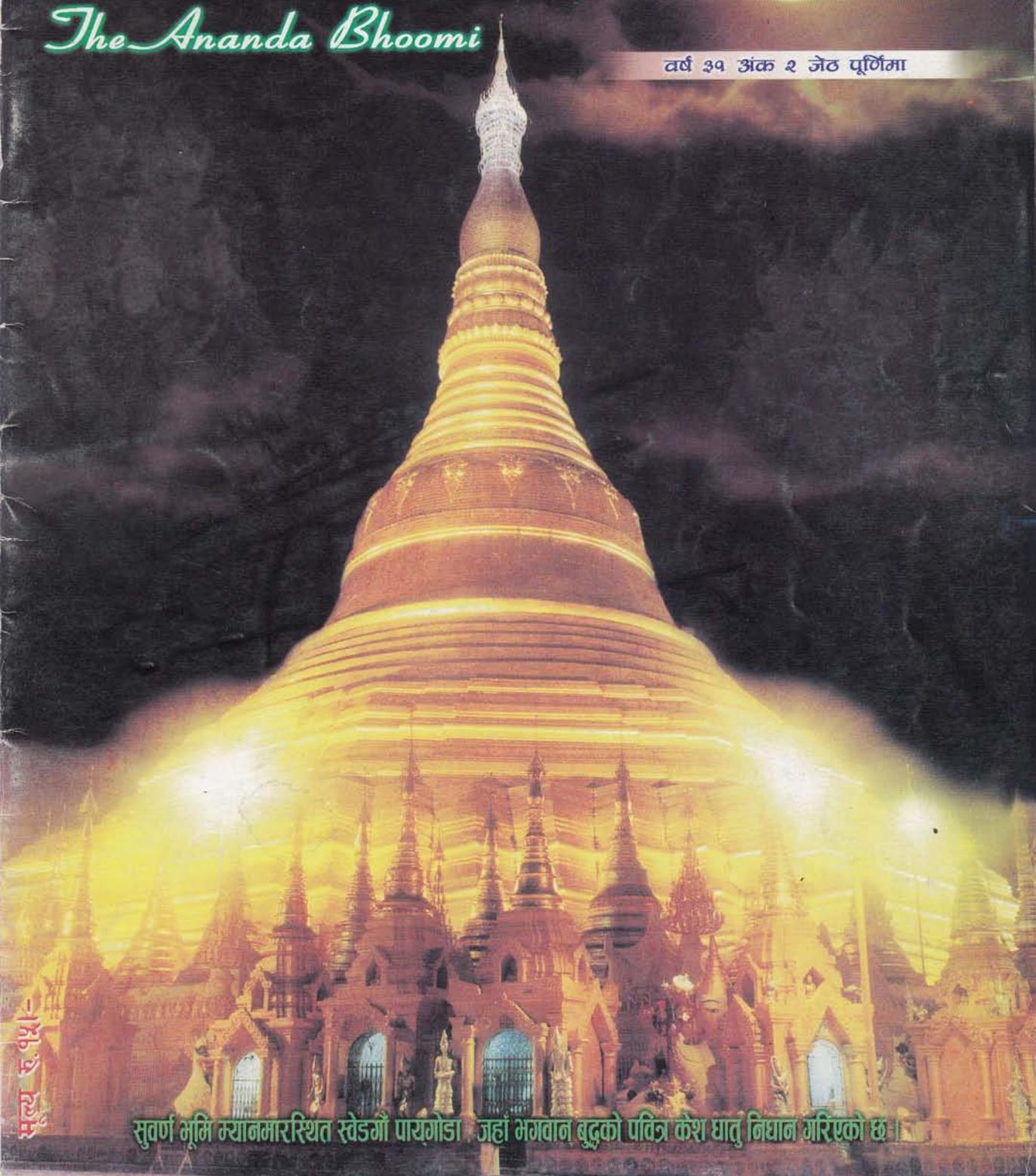

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका

आनन्द भूमि

The Ananda Bhoomi

वर्ष ३१ अंक २ जेठ पूर्णिमा

सुवर्ण भूमि म्यानमारस्थित स्वेडगो पायगोडा जहाँ भगवान बुद्धको पवित्र केश घातु निधान गरिएको छ ।

मूल्य रु १५०/-

आनन्दभूमि

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक

२०६० ज्या: पुन्ही-जेष्ठ पूर्णिमा वर्ष ३१ अंक २
बु.सं. २५४७ ने.सं. ११२३

The Ananda Bhoomi (Year 31, Vol.2)
A Buddhist Monthly : April/May 2003

प्रमुख सल्लाहकार

भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर (अध्यक्ष, आ.कु.विहार)

निर्देशक

भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर (प्रमुख, विश्वशान्ति विहार)

सम्पादक कोण्डन्य

सह-सम्पादकहरू

भिक्षु निग्रोध (विश्व शान्ति विहार, ४४८२९८४)

राजु महर्जन (ग:छे, ५५३७८८९)

फल्समान शाक्य, ओकुबहाल, ५५३९४४८

विशेष सहयोग

त्रिभुवनधर तुलाधर, भुरुंखेल

सल्लाहकारहरू

भिक्षु धर्ममूर्ति (सचिव, आ.कु.वि.गुठी)
तीर्थ नारायण मानन्धर (अध्यक्ष आ.कु. दायक सभा)

कम्प्युटर सज्जा

दिल्लीराम गौतम, दुर्गेश श्रेष्ठ, साजन नक:मि

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहार गुठी

प्रमुख व्यवस्थापन तथा सह-प्रकाशक

सुखी होतु नेपाल

वितरण व्यवस्थापन

संघरत्न डंगोल, राकेश महर्जन, राजेन्द्र महर्जन,

आर्थिक व्यवस्थापन

सुरेश महर्जन, सुरज महर्जन, विनोद महर्जन,
उत्तमधर महर्जन

सहयोगीहरू

बुद्ध जयन्ती समारोह समिति (श्रीघ:), अ.करुणावती,
नरेशवज्राचार्य(बुटवल), हरिगोपाल महर्जन, गंगाराम महर्जन,
पेमा श्रेष्ठ, सरिता अवाले, सुनकेशरी श्रेष्ठ (बनेपा), उर्मिला
महर्जन, विकास तामाङ्ग, पुष्कर शाक्य (बुटवल), विकाश
महर्जन, अजय शाक्य ।

बुद्ध वचनान्त

अभित्थरेथ कल्याणो पापा चित्तं निवारये ।

दन्दं हि करोतो पुञ्जं पापस्मिं रमती मनो ॥

- सतढो चाँडै चाँडै नै कुशल कर्महरू
सतपाढा गर । अकुशल पापकर्माबाट चित्तलाई
हटाउ । ढिलो गरी कुशल पुण्य गर्दा अकुशल
क्षेत्रमा तान आसक्त हुन सक्दछ ।

सम्पर्क कार्यालय

सुखी होतु नेपाल,

बुद्ध विहार भूकुटीमण्डप, पो.ब.नं. १९३, काठमाडौं

फोन / फ्याक्स ४२२६७०२ / ४४८२२५० E-mail : sukhi@nlc.net.np

वार्षिक रु. १५०/-

रकप्रति रु. १५/-

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गर्दौं ।

विषय सूची

विषय	लेखक	पृष्ठ
नेपालका सघ उपनायक	भिक्षु बोधिजान	४
के आत्माको अस्तित्व छ	आचार्य श्रीधर राणा	५
भूमिपाल	आनन्द कौशल्यायन	८
निर्वाणया लंपु	सरोज ताम्राकार	११
भिक्षु...	पुरुष शाक्यवंश	१२
आजको सन्दर्भमा संविधान..	कोण्डन्य	१६
वृद्ध र काइष्ट	व.आ. कनकद्विप	१८
थिमि देया विहार	धर्मसुन्दर वज्राचार्य	१९
सिद्धार्थ जुइम्ह..	बुद्धरत्न शाक्य 'क'	२४
सम्राट अशोक..	ज्योति शाक्य	२५
Shweta Dagon Pagoda	Sukhi Hotu Desk	२६
Yachhu Baha	Purna Chandra Shakya	२७
बौद्ध गतिविधि	सुखी होतु डेस्क	२८

*The language of compassion is
the language of the heart.*

Dampa Enterprises

**Tibetan Raw Wool,
Pashmina & Silk Yarn
Wholeseller**

Tel : 4270828 (Off.) 4272945 (Res.)
Fax : 4278926, 4484129 (Show room)
Mobil : 981020922
Swayambhu (Ring Road)
Kathmandu - 15, Nepal

*Do not believe just anything
But think and verify for yourself.*

Ajay Emporium

Naghal Tole
Kathmandu, Nepal

सतपाठकीय

स्थविस्वाढ शासनको लागि सजकता, सतर्कता एवं समर्पण भावको आवश्यकता

बुद्ध जन्मभूमि नेपाल अधिराज्यमा भगवान बुद्धको चिरस्मरणीय जन्म दिवस, चिरप्रेरकदायी सम्बोधि ज्ञान लाभ तथा चिरसंवेगदायी महापरिनिर्वाण दिवसलाई स्मरण गरेर बुद्ध पूर्णिमा, वैशाख पूर्णिमा, स्वांया पुन्ही तथा बुद्ध जयन्ती महोत्सव मनाउन थालेको पाँच दशक भन्दा बढी समय भै सक्यो। नेपालमा थेरवाद बुद्ध शासनको पुनर्जागरण पश्चात् बुद्ध, बुद्ध धर्म, बौद्ध संस्कृति एवं बौद्ध दर्शनको अध्ययन अध्यापनमा ठूलो परिवर्तन आएको कुरालाई नकार्न सकिदैन। थेरवादी भिक्षु श्रामणेरहरूको देश निकालाको प्रकरण सँगसँगै ज्ञानमाला, धर्मोदय सभा, अखिल नेपाल भिक्षु महासंघको स्थापना पश्चात् विश्व बौद्ध सम्मेलन सम्मको परिकल्पनालाई साकार पारी बुद्ध भूमि लुम्बिनी क्षेत्रलाई विश्व शान्तिको मुहानको रूपमा सुपरिचित गरिदैं लान ठूलो उर्जा मिलेको स्मरणीय संघर्षका पानाहरू कसैबाट छिपेको अवश्य पनि छैन होला।

राणाकालको अन्त्यताको सँगसँगै संघर्षमय इतिहास बोकी पुनर्जागरण भएको नेपालमा थेरवाद बुद्ध धर्मलाई अभै पनि जसरी कोही कसैले भने यसले १०० वर्षको इतिहास नै नबोकेको हुँदा नेपाली थेरवाद बुद्ध धर्म र यसका उताार चढावहरूलाई इतिहास मान्न तयार छैनन् त्यसरी नै कोहि कोहि मूढी भरका आफूलाई ठूलो बौद्धिक व्यक्तित्व ठान्नेहरू नेपालको थेरवाद बुद्धशासनलाई आयातीत धर्म भनेर आफ्नो संकुचित भावनालाई यदाकदा जनसमक्ष ओकल्ने गर्दछन्। वस्तुतः थेरवाद बुद्ध धर्मलाई आयातीत धर्म भनेर भन्नु कहाँसम्मको उचित कुरा हो ? यसमा बहाँहरूले पुनर्विचार गर्नुपर्ने हुन्छ। ठन्डा दिमागले सोचेर पुनः इतिहासका ती पानाहरू पल्टाउने तर्फ अभिसोच लिनै पर्छ। स्वयं बुद्धकालीन समयमा यद्यपि वर्तमान लुम्बिनी, कपिलवस्तु, देवदह आदि क्षेत्रहरूलाई नेपाल राष्ट्रको स्वतन्त्र अस्तित्वको पहिचान वा नेपालकै रूपमा सीमाङ्कन गरिएको त थिएन, तर पनि इतिहासमा हामी कपिलवस्तु आदि क्षेत्रमा स्वयं बुद्धकै प्रवेश तथा बहाँका अनुयायीहरूका विषयलाई हेर्दा खेरी बुद्ध धर्म त्यतिबेला देखि नै प्रचार प्रसारमा रहेको कुरालाई नकार्न सकिदैन। यसरी नै चीनिया यात्री ह्वेनसांगको यात्रा वृत्तान्त अनुसार पनि स्थविरवादी धर्म नेपालमा छैन भनेर कसरी भन्न सकिन्छ, र ? जयस्थिति मल्लले सामाजिक सुधारको नाममा जुन अभियान थालेको इतिहास छ, त्यसलाई कसैले सकारात्मक ऐतिहासिक कदम भने त धेरैले त्यसलाई नकारात्मक ऐतिहासिक कदम जसले नेपाली समाजलाई अझ पछ्याडि धकेलिदिएको छ भनेर भन्नेहरू पनि छन्। जेहोस त्यसपछि नेपालको बुद्ध शासनको क्षेत्रमा प्रब्रजितहरू प्राय लुप्त नै अवस्थामा थिए भने वज्राचार्य गुरुहरूबाट बुद्ध धर्मलाई निरन्तरता दिन जे जस्तो समयानुकूल विधि व्यवहारहरू गर्दै गए त्यसलाई पनि हामीले सकारात्मक कदमको रूपमा मुक्त कण्ठ देखि स्वीकार्नै पर्छ। जनमानसबीच नमो वृद्धायको जुन अवधारणा राणाकालको अन्त्यसम्म पनि रहेको थियो त्यसमा वज्राचार्य गुरुहरूको ठूलो भूमिका रहेको छ।

तर विभिन्न रूपले स्वतन्त्रताको उपभोग गर्न जे जस्ता क्रान्तिहरू भए, त्यसमा राजनैतिक, सामाजिक, धार्मिक, आर्थिक जस्ता पक्षहरूमा नयाँ आयाम प्राप्तिको लागि ठूलो प्रयास भए। यसै अन्तर्गत धार्मिक स्वतन्त्रताको लागि त्यतिबेला पुनर्जागरित स्थविरवादी बौद्धहरूको पनि अहं भूमिका रहन गएको थियो। यसको पुनर्जागरणले नेपाल भाषाको आन्दोलनमा पनि ठूलो राहत पुर्याएको थियो।

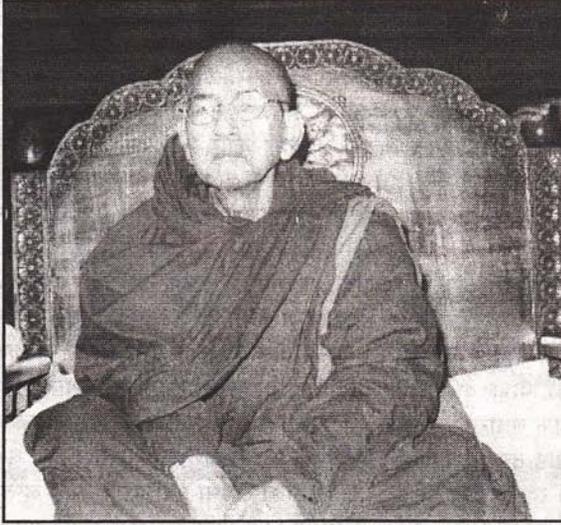
यसरी आफ्नै तवरमा सक्दो योगदान पुर्याउदै वामे सरिरहेको थेरवाद बुद्धशासनले पनि बुद्ध, बुद्ध धर्म तथा बौद्ध दर्शनको प्रचार-प्रसारमा योगदान पुर्याउने कार्यहरू निरन्तर रूपमा भइरहेको छ। हो, नेपालमा थेरवाद बुद्धशासन जुन रूपले अगाडि बढ्नु पर्ने हो, जुन स्थितिमा पुग्नु पर्ने हो त्यो अवश्य पुग्न सकेको छैन भनेर कसैले भन्छ भने त्यसलाई नकार्न सकिदैन। तर राणाशासनको अन्त्यतासँगै पुनर्जागरित थेरवाद बुद्ध धर्ममा जति भिक्षु, श्रामणेर, अनागारिका, उपासक उपासिकाहरू देखिए, विहारहरू निर्माण भए, संघ संस्थाहरू स्थापना भए, अध्ययन अध्यापनका कार्यहरू भए ती यावत पक्षलाई विहंगम दृष्टिले मूल्याङ्कन गर्दा यसमा तुरून्तै असन्तोष गर्ने पर्ने स्थिति भने अवश्य पनि छैन। नेपालमा परम्परागत मूल्य मान्यतालाई बढी आश्रय दिदै आइरहेको सामाजिक वनौटभित्र थेरवाद बुद्ध धर्मको अवधारणालाई विकसित गर्दै लानु निश्चय पनि सहज छैन। त्यसो भनेर निराश नै हुनु पर्ने स्थिति पनि कहाँ छ, र ? अहिले जुन यसले विभिन्न जाति, जनजातिहरूका माझ नौलो जागरण ल्याइरहेको छ त्यसलाई सदुपयोग गरी प्रणालीबद्ध एवं नीतिगत रूपमा अगाडि बढ्न सके यसको सुनौलो भविष्यको परिकल्पना गर्न सकिन्छ। यसका लागि हामी सबैबाट सजगता, सतर्कता अपनाएर समर्पित भावले सामूहिक रूपमा अगाडि बढ्ने अभिसोचलाई निरन्तरता दिदै जाऔं, यो नै हाम्रो लागि सुखकर विषय हुनेछ।

R. B. B. B.

- भिक्षु बोधिजान

नेपालमा थेरवाद बुद्धशासन पुनर्स्थापना गर्ने कार्यमा योगदान गर्नु हुने भिक्षुहरू मध्ये श्रद्धेय भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर पनि एक हुनुहुन्छ।

वि.सं. १९७८ आश्विन शुक्ल एकादशी बुधवार का दिन ठीँहिटि क्वाबहालमा जन्मनु भएका उहाँ (सप्टरल वज्राचार्य) युवा अवस्थामा आफ्नो टोल, बहालका वच्चाहरूलाई पढाउने कार्य गर्नु भई एक कुशल शिक्षक पनि हुनु भएको थियो। सारनाथबाट प्रकाशित हुने 'धर्मदूत' बौद्ध मासिक पत्रिका पढेर उहाँमा बुद्ध धर्मप्रति श्रद्धा बृद्धि हुनुका साथै प्रव्रजित जीवन विताउने प्रेरणा मिल्यो। उहाँ वि.सं. १९९७ माघ शुक्ल पूर्णिमाका दिन कुशीनगरमा ऊ. चन्द्रमणि महास्थविर को उपाध्यायत्वमा श्रामणेर बुद्धघोषको रूपमा प्रव्रजित हुनुभयो। उहाँले सन् १९४३

(वि.सं. २०००) आषाढ शुक्ल सप्तमीका दिन माण्डले शहरमा भर्त्प्याँ सयादोको उपाध्यायत्वमा उपसम्पदा प्राप्त गर्नुभयो।

बर्मा ६ वर्षसम्म अध्ययन पश्चात वि.सं. २००३ सालमा नेपाल फर्कनु भइ नेपालका विभिन्न ठाउँहरूमा धर्मप्रचार गर्नुभयो। आफ्ना शिष्यहरूलाई अध्ययनको व्यवस्था मिलाउन उहाँ वि.सं. २०११ सालमा पुनः बर्मा जानुभयो। सन् १९५४ (१९५६ दुई वर्षसम्म भएको छैँठौँ संगायनामा धर्मोदय सभाको तर्फबाट प्रतिनिधिका रूपमा संगीतिकारक हुनुभई भाग लिनुभयो। त्यसपछि उहाँ बर्मा ५ वर्ष बस्नुभई वि.सं. २०१६ सालमा नेपाल फर्कनुभयो।

नेपालमा बुद्धधर्म अध्ययन-अध्यापन गर्ने कुनै विद्यालय नभएको अवस्थामा उहाँले वु.सं. २५०७ सालमा "नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा" को स्थापना गर्नुभई आधुनिक

नेपालमा बौद्ध शिक्षाको ऐतिहासिक जग हाल्नुभयो। ४० वर्ष पार गरीसकेको परियत्ति शिक्षालाई विकास गर्ने तर्फ तथा आजसम्म निरन्तरता दिने कार्यमा उहाँको ठूलो योगदान रहेको छ।

हाल नेपालका संघ उपनायक हुनु भएका वहाँ अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष पनि हुनुहुन्छ।

यसरी नै उहाँ नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाका शिक्षाध्यक्ष भई बौद्ध परियत्ति शिक्षाको पनि नेतृत्व गरि रहनु भएको छ।

उहाँले बुद्धधर्म सम्बन्धि मौलिक, अनुवाद र सम्पादन गर्नु भई २२ वटा पुस्तकहरू लेखेर बौद्ध साहित्य तथा नेपाल भाषामा सहायनिय (सम्भन योग्य) योगदान दिइ रहनु भएको छ। नेपालबाट प्रकाशित हुने प्रायः सम्पूर्ण बौद्ध पत्रिकाहरूमा समय-

समयमा उहाँका लेख-रचना प्रकाशित हुँदै आइरहेको छ।

सोचविचार गरेर मात्र कुरा गर्नु हुने, प्रज्ञावान, क्षमाशील, शिक्षाप्रेमी, विनयगुरु, धर्मगुरु सुपरिचितका रूपमा उहाँ एकजना प्रतिभाशाली व्यक्तित्व हुनुहुन्छ। धर्मको विषयमा सिकाउने, सिक्नेहरूलाई प्रोत्साहन गर्नुहुने साथ साथै जपपाठ, ध्यानमा विशेष अभिरुची राख्नु हुने, बुद्धशासनमा आफ्नो जीवन समर्पण गरी रहनु भएका उहाँको जीवन आदर्शमय छ, अनुकरणीय छ। तानसेन, त्रिशुली, रिडी आदि विभिन्न स्थानहरूमा पाल्नुभई बुद्धको सन्देश प्रचार गर्ने कार्य गर्नुका साथै उहाँ आफैले कर्मठ शिष्यहरू तयार पार्नु भई बुद्धधर्मको प्रचार-प्रसार गर्ने कार्यमा विशेष खम्वा जस्तै थडिनुभएको छ। बालक, युवा, बुढा जोसुकैलाई धर्मका कुरा सिकाउने (धर्मोपदेश दिने) कार्यमा रत्तिभर पनि अल्छी नहुने भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर आधुनिक नेपालको थेरवाद बुद्धशासनका एक चम्किलो तारा जस्तै हुनुहुन्छ।

के आत्माको अस्तित्व छ ?

- आचार्य श्रीधर राणा

बुद्ध धर्म बाहेक अन्य धार्मिक प्राणालीहरूमा दुःखको मूलकारण या त (१) हाम्रो आत्मालाई नचिन्नु हो, या (२) हाम्रो आत्मालाई शुद्ध न पार्नु हो आदि इत्यादि भन्ने गरिन्छ। यस्ता कुराहरूमा कतिको सत्यता छ त भन्ने कुरामा चर्चा गर्नु प्रासङ्गिक हुन्छ।

सर्वप्रथम आत्माको अवधारणालाई लिऊँ कि हिन्दू-बौद्ध-जैन प्राणालीमा आत्मा भनेपछि अपरिवर्तनशील (नित्य), श्वाश्वत, साँच्चिकै अस्तित्व भएको (सत्) र स्वतन्त्र छ भन्ने हुन्छ। यो कूटस्थ परमार्थ सत्ता हो र श्वाश्वत छ। यो राम्ररी बुझ्नु पर्छ कि ईन्डो आर्यन् धार्मिक प्रणाली (हिन्दू-जैन-बौद्ध) भित्र परिवर्तनशील कुरा कदापि आत्मा हुन सक्दैन। यी तिनै धार्मिक प्राणालीका अनुसार जगत् अनित्य आदि भएको हुनाले यसले सम्भवतः वास्तविक सुख दिदैन। अनित्य कुराले हामीलाई वास्तविक सुख नदिने भएकोले सामान्य युक्तिबाट पनि नित्य कुराले वास्तविक सुख दिन्छ भन्ने देखिन आउँछ। यस्तो सोचाई गलत त होइन परन्तु हुँदै नभएको काल्पनिक कुरालाई नित्य बनाएर यो नै मेरो आत्मा हो भन्नु चाहिँ अस्वाभाविक र गलत हुन आउँछ। पहिले त हामीले यस्तो श्वाश्वत नित्य आत्मा कहीं छ छैन भनेर जाँच्नु पर्यो। यदि त्यस्तो अपरिवर्तनशील श्वाश्वत आत्मा कहीं पनि पाइदैन भने त्यस्तो (कहीं न भएको) यो आत्मालाई नित्य आदि मान्दैमा समस्या समाधान त

हुँदैन। बुद्धधर्म र अन्य सबै धर्महरू बीचको विवादको मूल मामला नै यही हो।

यो आत्मा कहाँ छ त भन्ने विश्लेषण तिर लागौं। एउटा साधारण व्यक्तिले पनि यो शरीर परिवर्तन भैराखेको छ भन्ने देख्न सक्छ भने कार्यगत स्मृति राम्ररी गर्ने हो भने हरेक क्षणमै यो परिवर्तन भैराखेको देख्न सकिन्छ। आफ्नै रूपस्कन्धमा लगातार रूपकलापहरूको उदय-व्यय क्षण-क्षणमै देखा पर्दै विलाउँदै गरेका लाखौं रूपकलापहरूको बगदो यो नदी त श्वाश्वत, अपरिवर्तनशील आत्मा हुन सक्ने सम्भावना नै भएन। वरू आत्मा हुन सक्ने दोस्रो सम्भव चिज यो मन हो। वेदान्त अनुसार त मन जड (Material) हो र दुई पक्षमा बाँडिएको हुन्छ। मनोमय कोश र विज्ञानमय कोश। फेरि वेदान्तकै अनुसार पनि मन चाहिँ आत्मा होइन। बुद्ध धर्ममा भने मनलाई धेरै परिष्कृत ढङ्गले लिइएको छ। पहिलो चाहिँ 'वेदना स्कन्ध' हो जो हाम्रा अनुभूतिहरूको समूह हो। यो वेदना स्कन्ध पनि रूप स्कन्ध जस्तै लगातार उदय-व्यय भैराखेको छ। त्यसकारण पनि यो आत्मा हुन सक्दैन। अनि अर्को संज्ञा स्कन्ध भनेको चित्तको त्यो पक्ष हो जसले आलम्बनका लक्षण र चिन्हहरूलाई ग्रहण गर्ने काम गर्छ। अर्थात् "वेदानुभवः संज्ञा निमित्तोद्दहणात्मिका" अभिधर्मकोश ११-१४। मनले हरेक क्षण सेकेण्ड-सेकेण्डमा नयाँ-नयाँ आलम्बनहरूलाई

**Wishing you all the best on the occasion of
Happy Baishakh Day 2547**

World Distribution Nepal Pvt. Ltd.

ग्रहण गर्दै र छोड्दै गरिराखेको हुनाले संज्ञा स्कन्ध पनि लगातार उदय-व्यय भैराखेको छ । त्यसैले आत्मा हुन सक्दैन । अर्को संस्कार स्कन्ध यो निरन्तर बदलिरहेको छ । रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार र विज्ञान सबै नै हेतु-प्रत्ययबाट उत्पन्न हुन्छन् त्यसैले स्वतन्त्र र नित्य हुन सक्दैन । परन्तु आत्मा त स्वतन्त्र, नित्य छ । अब बाँकि रह्यो विज्ञान स्कन्ध । विज्ञानको परिभाषामा “आलम्बन विजानाती”ति विज्ञान” अर्थात् आलम्बनलाई जान्नु (थाहा पाउनु) मात्र विज्ञान हो । यो त भन्ने द्रुत गतिमा परिवर्तन भैराखेको हुनाले एक (रूपक्षण) रूप कलापको उदय-व्यय हुँदा चित्त १७ पटक उदय-व्यय भैसक्यो । त्यसैले यो पनि परिवर्तनशील भएकोले आत्मा हुन सक्दैन । अब मुख्य प्रश्न आउँछ ‘त्यसोभए के हो त आत्मा र यो कहाँ छ ?’ वेदान्तलाई वाध्य भएर भन्नु पर्ने स्थिति छ कि त्यो आत्मा भौतिक पञ्चस्कन्ध भन्दा बाहिर (वेग्लै) छ । वेदान्तका आफ्नै शब्दमा भन्ने हो भने ‘पञ्चकोश’ भन्दा वेग्लै छ । यो आत्मा पञ्चस्कन्ध भन्दा माथि छ । तर यो या त यदि पञ्चस्कन्ध भन्दा माथि छ भन्ने हो भने यसले ठूलो समस्या ल्याउँछ । यो के समस्या हो त ? प्रश्न के हो भने त्यो आत्मा सचेत (थाहा पाउने) हो कि होइन ? अर्थात् त्यसमा थाहा पाउने क्षमता छ कि छैन । यदि वेदान्तीहरूले “हो यो सचेत छ, यसको थाहा पाउने क्षमता छ, आखिर यो त ज्ञानमय नै छ, यो सत्-चिद्-आनन्द स्वरूप छ र चित्त-भनेको थाहा हुनु नै हो” भन्छन् भने यहाँ ठूलो समस्या आइलाग्छ । हामीले पहिले न देखिसक्यौं कि विज्ञान स्कन्ध भनेकै थाहा हुनु हो । अनि यो आत्मा पनि थाहा पाउने वाला भयो । त्यसैले यहाँ दुइटा थाहा पाउनेवाला (ज्ञाता) हुन पुगे । एउटा विज्ञान स्कन्ध, अर्को वेदान्तीहरूको आत्मा । उसो भए के कुनै व्यक्तिले आफूभित्र संग-संगै दुइटा ज्ञाताहरूले जानिरहेको अनुभव गर्न सक्छ ? यो त स्वतः सिद्ध छ कि मति विग्रिएको (Schizophrenic=दिमाग विग्रिएको रोग) व्यक्तिले मति विभ्रम भएर दुइटा मन भएको देख्ने बाहेक अरु कसैले पनि एकमात्र ज्ञाता छ भन्ने कुरामा मत भेद गर्दैन । त्यसकारण विज्ञानस्कन्ध भन्दा पनि माथि त्यस्ता भवाश्वत, नित्य, आत्मा भन्न सकिने खालको कुनै पनि ज्ञाता हुने सम्भावता छैन भन्ने

निष्कर्ष निकाल्न सकिन्छ ।

यदि वेदान्तीहरूले ‘हाम्रो आत्मा विज्ञानभन्दा भिन्नै र संदा परिवर्तनशील छैन, यसमा जान्न र थाहा पाउने क्षमता पनि छैन’ भन्ने उत्तर दिन्छन् भने यस्तो जड आत्माको के प्रयोजन भयो र फेरी यसलाई साक्षात्कार गरेर कसरी मानिस दुःखबाट मुक्तहुन सक्छ त ?

कसैले यो पनि सोच्छन् कि बुद्धधर्ममा बताइने विज्ञान र आत्मा एकै चिज हुन नाम मात्र फरक हो । तर वेदान्तको राम्ररी अध्ययन गरिएको खण्डमा हामीले बुझ्न सक्छौं कि बौद्धहरूले जेलाई ‘चैतसिक’ भन्छन् वेदान्तमा त्यसैलाई ‘मन’ भनिएको र बौद्धले जेलाई चित्त भन्छन् वेदान्तमा त्यसलाई साक्षी, द्रष्टा, आत्मा आदि भनेको देखिन्छ ।

अब वेदान्तको सिद्धान्तलाई हेरौं र त्यो द्रष्टा कसरी शाश्वत, नित्य छ, त्यसैले आत्मा हो भन्ने प्रमाण कसरी दिन कोशिस गरिएको छ ? त्यहाँ ‘अवस्था क्रय विवेचन’ भन्ने एउटा सिद्धान्त छ । यो विवेचन अनुसार मनका तीन भिन्नै अवस्थाहरू छन् जस अनुसार जाग्रत, स्वप्न र सुषुप्ति हुन् । वेदान्तले बताउँछ कि “यी तीनै अवस्थाहरूमा एउटा ‘ज्ञाता’ (Knower) या साक्षी या द्रष्टा छ । यदि आफ्नो अहिलेको जाग्रत अवस्थालाई हेर्ने हो भने अहिले यहाँ के भइरहेछ भन्ने थाहा पाउने, देख्ने वाला छ जस्तो लाग्छ । हामीले सपना देख्दा पनि त्यो सपना देख्नेवाला ज्ञाता त्यहाँ छ, जस्तो हामीलाई लाग्छ जसले ती सपनाहरू थाहा पाइरहेको छ । सुषुप्ति भनेको कुनै पनि सपना नदेखिकन गाढा निन्द्रामा भुसुकक निन्द्रामा भएको अवस्था हो । छोटकरीमा भन्दा यी तिनै अवस्थामा त्यो साक्षी ज्ञाता परिवर्तन भएको छैन । केवल मनमात्र परिवर्तन भएको हो । इत्यादि । यो प्रमाणको मूल भार चाहिँ सम्झिने काममा आधारित छ । मैले सपना देखेको थिएँ भन्ने सम्झेको हुनाले त्यो ‘म’ उही हुँ, जो अहिले जाग्रत अवस्थामा यहाँ ‘म छु’ त्यही नै सपनामा थिएँ त्यसकारण यो ‘म’ या द्रष्टा उही अपरिवर्तनशील ‘म’ हुँ र स्वप्न र जाग्रत अवस्थामा द्रष्टा या साक्षी छु । सुषुप्ति अवस्थामा कुनै द्रष्टा या ‘म’ छैन जस्तो लाग्छ, तापनि जब म जाग्छु तब आफैले गाढा निन्द्रामा थिएँ भन्ने सम्झन्छु कसैले पनि भनिरहुनु

पदैँ कि 'म' गाढा निन्द्रा या सुषुप्तिमा थिएँ भनेर । यसरी तिनै कालमा अपरिवर्तित द्रष्टा 'म' गाढा निन्द्रामा या सुषुप्तिमा थिएँ भनेर । यसरी तिनै कालमा अपरिवर्तित द्रष्टा 'म' नै भएको हुनाले यो मेरो वास्तविक (सही) 'आत्मा' हो । वेदान्त र हिन्दू धर्मका सबै स्वरूपहरू यो कुरामा सहमत छन् ।

सतही दृष्टीबाट हेर्दा वेदान्तको यो विवेचन, तर्क विल्कुल युक्तिसंगत नै लाग्छ तर गहिरो तहमा प्रवेश गरेर यो विवेचनालाई हेर्ने हो भने यो पूरा प्रणाली नै धेरै भद्दा युक्तिहरूमा आधारित छ । सर्वप्रथम त त्यो 'द्रष्टा उही हो' भन्ने प्रमाणित गर्ने स्मृति (सम्झनु) को युक्ति (तर्क) वास्तवमा हेत्वाभास (logical fallacy) मात्र हो । वास्तवमा त सम्झना हुनु (स्मृति) स्वयंले नै त्यो द्रष्टा परिवर्तित भै सक्थो भन्ने प्रमाणित गर्छ । कसरी ? यदि सपनाको द्रष्टा परिवर्तन नभएको भए द्रष्टा भनेको यसले के देख्छ (दृष्य) त्यसमा भर पर्ने कुरा हो । त्यसको मतलब यो स्वतन्त्र छैन र दृष्यमा आश्रित छ । जुन कुरा आश्रित (परतन्त्र) छ त्यो कदापि नित्य (अपरिवर्तनशील) हुन सक्दैन । स्वप्न देखिरहेको द्रष्टा यदि सपना विलाई सक्दा पनि उही एउटै हो भन्न त कसैले केरा खाँदछ र त्यहाँ केरा खानलाई नहुँदा पनि केरा खाँदछ भन्नु सरह हो ।

सपनाको 'स्मृति' र सपना एउटै कुरा होइनन् । त्यसैले पहिलो द्रष्टा सपनाको द्रष्टा हो भने दोस्रो द्रष्टा सपनाको 'स्मृति' को द्रष्टा भएको हुँदा एउटै द्रष्टा होइनन् । यदि तिनीहरू उही द्रष्टा भैदिएको भए त्यो स्वप्न द्रष्टा लाई उक्त सपना देखिरहेको बेलामा सपनाको 'स्मृति' पनि भैरहेको हुनु पर्थ्यो किनकि उनीहरू उही द्रष्टा हुन् र परिवर्तन पनि भएका छैनन् । वास्तवमा परिवर्तनशील चित्त सन्तान (Continum) मा मात्र स्मीत (Memory) सम्भव हुन्छ, नित्य वस्तुमा होइन । अतः 'स्मृति' हुनुले नै वेदान्तले प्रमाणित गर्न खोजेको कुराको उल्टो प्रमाणित (खण्डित) हुन्छ ।

सपना र जाग्रत अवस्थामा त्यो द्रष्टा दृष्यभन्दा स्वतन्त्र छ भन्ने देखाउन नसकेपछि सुषुप्तिलाई आधार लिन्छ । सुषुप्तिमा द्रष्टा केवल एकलो छ । सुषुप्तिमा 'देखिने सपना भन्ने' वस्तु केही थिएन सुषुप्तिमा देखे

(थाहापाउन) को लागि केही पनि नभएको हुनाले 'द्रष्टा केहीमा पनि अनाश्रित (स्वतन्त्र) भएर रहन सक्छ भन्ने प्रमाणित हुन्छ । यदि यो द्रष्टा सुषुप्तिमा स्वतन्त्ररूपमा अस्तित्वमा आउन सक्छ भने यो सधैं स्वतन्त्र छ । जो स्वतन्त्र छ त्यो सपना या जागेको अवस्थामा पनि भर पर्दैन । त्यसैले यो द्रष्टा आत्मा हो र स्वतन्त्र, अपरिवर्तनशील र श्वाश्वत, नित्य छ । अतः यस्तो नित्य आत्माको ज्ञानले मात्र श्वाश्वत सुख दिन सम्भव हुन्छ ।

फेरिपनि यो सुषुप्तिको तर्क विल्कुल ठीक जस्तो लाग्छ तर परीक्षण गरेर हेरिएको खण्डमा साँच्चिकै युक्ति संगत छैन । वास्तवमा 'द्रष्टाले सुषुप्तिमा केही देखेको छैन भन्न या द्रष्टा दृष्य (Watched) मा भर परेको छैन' भन्ने सोच्नु धेरै भद्दा सोचाई हो ।

सुषुप्तिको द्रष्टाले पनि केही कुरा त देखिरहेको नै छ । हैन भने त्यसलाई द्रष्टा भन्नु नै मुखता हुन जान्छ । सुषुप्तिको अवस्थामा देखिने चित्र भनेको सबै वस्तुहरूको 'अभाव' हो । यही अभाव देखिरहेको चित्त सन्तान (Continum) मा हामी जागे पछि स्मृति (सम्झना) हुन्छ ।

वेदान्तले यहाँ गल्ती गरेको के सोचाइमा हो भने द्रष्टा (Watcher) लाई देख्न वस्तुहरूको विद्यमानतानै चाहिन्छ भनेर हो । वास्तवमा वस्तुहरूको अभाव पनि द्रष्टाले देख्ने विषय (Object) बन्न सक्छ । उपमाको लागि यदि तपाईं अँध्यारो कोठामा हुनुहुन्छ भने प्रायः भन्ने गर्नु हुन्छ 'मैले केही पनि देखिन' वास्तवमा तपाइले कालो मुस्तो अँध्यारो देख्नु भएको छ जो देख्नलाई केही वस्तुहरू नभएको हो । त्यसैले सुषुप्ति द्रष्टाको स्वतन्त्र, नित्य अस्तित्वको प्रमाण होइन । त्यस्तो नित्य, शाश्वत, अपरिवर्तनशील आत्मा-द्रष्टामा-साक्षी आदि काल्पनिक दृष्टिको अनुसरण गर्नेहरूको कल्पनामा वाहेक अन्यत्र कहीं पनि छैन । त्यसकारण तथागतले सबै यस्ता खालका दृष्टिहरूलाई 'मिथ्यादृष्टि' भन्नु भएको थियो । यस्तो मिथ्यादृष्टिमा आश्रित ध्यानहरू र गुरुहरूको अनुसरण-बाट कसरी मानिसहरू दुःखमुक्त हुन सक्छन् ?

यो कुनै बुद्धधर्मको पक्ष लिएर प्रस्तुत गरिएको वेदान्त दृष्टि (View) होइन, वेदान्तकै खास ग्रन्थहरू मै लेखिएको दृष्टि हो ।

'त्रिरत्न शरणम्'

संकलन- विजय सर्गः

जसरी कुनै पनि नदीको मूलस्रोतसम्म पुग्नु सजिलो छैन त्यसरी नै यो बताउन सक्नुपनि सजिलो छैन कि सर्वप्रथम राजा कहिले र कुन देशमा भयो ?

जसरी ब्राह्मण मनुष्य नै हुन्छ तर उसलाई मानिसहरूमा केही विशिष्ट भू-देव-पृथ्वीको देवता मानिन्छ । त्यसरी नै यद्यपि राजा पनि मानिस नै हो तापनि मनुष्यहरूमा विशेष नरहरूको इन्द्र अर्थात् मानिसहरूका इन्द्र मानिन्छ ।

हामी हेरौ किं मनुमहाराजको मनुस्मृतिमा यी राजाहरूका कुन चाँहि स्वरूप चित्रित गरिएको छ र उसका के के कर्तव्य निश्चित गरिएका छन् । राजाहरूका पहिलो विशेषता हुन्-

न राजामद्यदोषेकस्ति ब्रतिना त च सत्रिणाम् ।

एन्द्रं स्थानमुपासीना ब्रह्मभूता हि ते सदा ॥५-९३॥

न राजाहरूलाई, न ब्रह्माहरूलाई न व्रत गर्नेहरूलाई पाप लाग्दछ किनकि यी तीनै ब्राह्मण समान निष्पाप हुन्छन् ।

राजाको निष्कलंकता हुने उपमा दिइएको छ ब्राह्मणको निष्कलंकतासंग । राजाको रचना कुन प्रकार भयो ? उसको यथार्थ स्वरूप कस्तो छ ?-

सोमाग्न्यकीर्तिलेन्द्राणां विन्ताप्यत्योर्यमस्य च ।

अष्टानां लोकपालानां वपुर्धारयते नृपः ॥५-९६॥

चन्द्रमा, अग्नि, सूर्य, वायु, इन्द्र, कुवेर, वरूण र यम यी आठ लोकपालहरूको बास राजाको शरीरमा हुन्छ ।

मनुमहाराजले त राजाहरूका शरीरमा

लोकपालहरूको बास गरायो । भगवान कृष्णद्वारा उपदिष्ट मानिने गीता अनुसार त प्रत्येक राजा स्वयं कृष्ण भगवान् हो ।

मनुस्मृतिले ब्राह्मणहरूलाई राजान् खानुमा निषेध गरिएको छ । एकातिर ऊ, देवस्वरूप छ अर्कातिर उसको अन्न त्याज्य बताइएको छ । हामीलाई दोश्रो स्थापना नै ठीक लाग्दछ । राजालाई देवस्वरूप भएको प्रतिपादन अन्यत्र पनि छ-

वालोकपि नावमन्त्वयो मनुष्य इति भूमिपः ।

महती देवता ह्येषा नररूपेण तिष्ठति ॥७-८॥

राजा बालक नै होस् तापनि साधारण मनुष्य समझ उसको अपमान नगरियोस् । राजाको रूपमा कुनै विशेष देवता नै विद्यमान रहन्छ ।

राजाको उत्पत्ति कसरी भयो, जिज्ञासाको समाधान छ-

अराजके हि लोकेकस्मिन्सर्वता विद्रुते भयात ।

रङ्गार्थमस्य सर्वस्य राजानमसृजत्प्रभुः ॥७-३॥

यस संसारमा राजा नहुनाले सर्वत्र हाहाकार मच्चन लाग्यो । यसैले यस जगतको रङ्गार्थ ईश्वरले राजाको निर्माण गर्‍यो ।

डा. मंगल देव शास्त्रीको एक प्रसिद्ध निबन्ध छ- ईश्वर शब्दको इतिहास । जसमा उनले यो सिद्ध गरिदिएको छ कि एक लामो समयसम्म ईश्वर शब्द राजाको पर्याय रह्यो । यसैले यो भन्न कठिन छ कि राजा ईश्वरको जनक

May All Beings Be Happy & Well

बैंक अफ काठमाण्डौ लिमिटेड

Bank of Kathmandu Ltd.

New Road, P.O. Box : 9044 Kathmandu, Nepal
Tel : 4231556, 4231557, 4231558, 4231674, 4231575,
Fax : 4223279, Tlx : 2820 BOK NP
SWIFT : BOKLNPKA, E-mail : moti@bok.com.np

हो अथवा ईश्वर राजाको जनक हो ? राजाको महात्म्य सुनौ-

तपत्यदित्यवच्चैष चक्षुषि च मनांसि च ।

न चैनं भुवि शक्नोति कश्चिदप्यभिवीक्षितुम् ॥७-६॥

ऊ सूर्य जस्तै नेत्र र मनलाई तपाउँछ । यसैले संसारमा कसैले पनि उसको सामुन्ने आँखा उठाएर हेर्न सक्दैन ।

एकमेव दहत्यग्निनैरं दुरुपसार्पिणम् ।

कुलं दहति राजाग्निः सपशुद्रव्य संचयम् ॥७-९॥

आगोमा यदि कुनै मानिस खस्दछ, तब आगोले त्यस एक व्यक्तिलाई जलाउँछ । तर राजाको क्रोधाग्नि अपराधिलाई चिरसंचित धनसम्पत्ति पशुपरिवार सहित जलाएर भष्म पारिदिन्छ ।

ब्राह्मण र राजाहरूको अन्योन्याश्रित सम्बन्धलाई व्यक्त गर्ने यो एउटै मात्र श्लोक छ, त्यस्तो होइन-

तस्मार्थे सर्वभूतानां गोप्तारं धर्ममात्मजम् ।

ब्रह्मतेजमय दण्डससृजत्पूर्वमीश्वरः ॥७-४॥

ईश्वरले त्यस राजाको सिद्धिको लागि सबै प्राणीहरूका रक्षक, धर्मको पुत्र, ब्रह्मतेजरूपी दण्डको सर्वप्रथम रचना गर्‍यो ।

राजदण्डको समर्थक ब्रह्मदण्ड र ब्रह्मदण्डको समर्थक राजदण्ड । यस राजदण्ड मात्रको होइन, ब्रह्मदण्डको पनि एउटै प्रयोजन प्रतीत हुन्छ-

अद्यात्काकः पुरोडाशं श्वा च लिह्याद्विस्तथा ।

स्वाम्यं च न स्यात्कस्मिंश्चिप्रवतेतांधरोतरम् ॥७-२१॥

काग यज्ञको पुरोडाश लान सक्दछ, कुकुर यज्ञको छवि चाट्न सक्दछ । कसैको पनि कसै प्रति स्वामित्व हुन सक्दैन र जो तल देखिएको छ, त्यो माथि आउन सक्दछ ।

राजाको दण्ड नीचहरूलाई नीच बनाइराख्नका लागि, शोषितलाई शोषण गर्नको लागि हो । यस कुराको अरू पनि स्पष्ट शब्दमा पुष्टि भएको छ-

स्वे स्वे धर्मे निविष्टानां सर्वेषामनुपूर्वशः ।

वर्णातामाश्रमाणां च राजा सृष्टिकभिराक्षिता ॥७-३५॥

आफ्नो आफ्नो धर्ममा स्थित रहनको लागि सबै वर्णहरू र आश्रमको रक्षा गर्नको लागि ब्रह्माले राजाको सृष्टि गरेको हो ।

ब्रह्माले गरेको अथवा ब्राह्मणले गरेको कुरा एउटै हो । राजा र ब्राह्मणहरूका के सम्बन्ध रहनु पर्दछ, अथवा राजालाई ब्राह्मणहरू प्रति आफ्नो कर्तव्य कसरी निभाउन पर्दछ ? उत्तर छ-

ब्राह्मणान्यर्युपासीत प्रातरूत्थाय पार्थिवः ।

त्रैविद्यवृद्धान्विदुषस्तिष्ठेत्तेषां च शासने ॥७-३७॥

राजालाई चाहिन्छ कि प्रतिदिन सबै उठेर तीनै वेदहरूका अर्थ जानकार, नीतिशास्त्रमा श्रेष्ठ ब्राह्मणहरूका सेवा गर्नु र उनीहरूको आज्ञा अनुसार चल्नु ।

यसको फलितार्थ यही हो कि राजा त शासनको रथमा जोतिएको होला, तर उसको बागडोर ब्राह्मणको हाथमा होस् । र राजाले के गर्नु पर्दछ-

यजेत राजा ऋतुभिर्विद्यैराप्तदक्षिणैः ।

धमार्थं चैव विप्रभ्यो दद्यादभोगान्धनानि च ॥७-७९॥

राजालाई चाहिन्छ कि धर्मको निमित्त अनेक यस्ता यज्ञ गरोस् जसमा ब्राह्मणहरूलाई धेरै धेरै दक्षिणा दिइयोस् । राजालाई चाहिन्छ कि ब्राह्मणहरूलाई नाना प्रकारका योग्य पदार्थ र धन प्रदान गरोस् ।

विचरा वेदविद्, तपस्वी दिनरात यज्ञ कर्महरूमा नै तल्लिन रहनेहरूलो यतिका धनलाई के गर्दछन् ? ब्राह्मणहरू अकिञ्चन हुने विश्वास चाहे परम्परा समर्थित होस्, तर साहित्य समर्थित छैन । ब्राह्मणहरूलाई गराइने भोजनको महात्म्य पढ्दै नै थाहा हुन्छ-

न स्कदन्ते न व्यथते न दिनश्यति कर्हिचित् ।

वीरष्टमग्निहोत्रेभ्यो ब्राह्मणस्य मुखे हुतम् ॥७-८४॥

अग्निमा गरिएको होमको अपेक्षा ब्राह्मणको मुखमा गरिएको होम श्रेष्ठ छ । यो छवि न यताउता खस्दछ, न सुख्दछ, र न कहिले नष्ट हुन्छ । राजाहरूलाई यो पनि गर्नु पर्दछ-

भ्रियसाणोकप्याददीत न राजा श्रीत्रियात्करम् ।

न च क्षुधास्य संसीदेच्छेत्रियो विषय वसन् ॥७-१३३॥

चाहे राजा मरिरहेको होस्, तापनि श्रोत्रिय ब्राह्मणद्वारा कर असुल नगरोस् र राजाले यस कुरामा अरू सावधान रहनुपर्दछ कि उसको राज्यमा कुनै श्रोत्रिय ब्राह्मण भोकै त मरिरहेको छैन ।

चाहे राजा आफै भोकै मरोस् तर श्रोत्रिय ब्राह्मणलाई भोकै मन नदेऊ । राजाले यस्तो किन गरोस् ? किनकि-

यस्य राजस्तु विषये श्रोत्रियः सीदति क्षुधा ।

तस्यापि तत्क्षुधा राष्ट्रमचिरेणैव सीदति ॥७-१३४॥

जुन राजाको राज्यमा वैदिक ब्राह्मण भोकले व्याकुल हुन्छ, त्यस राजाको त्यस राज्य पनि दुर्भिक्ष आदि उपद्रवहरूबाट अक्रान्त भएर शीघ्र दरिद्र हुनेछ । राजाको प्रधान कर्तव्य पनि जान्न योग्य छ-

वैश्यशूद्रौप्रयत्नेन स्वानि कर्माणि कारयेत् ।

तौ हि च्युतौ स्वकर्मैः क्षोभयेतामिदंजगत ॥८-१४८॥

वैश्यहरू र शूद्रहरूबाट प्रयत्नपूर्वक उनीहरूको लागि निश्चित गरिएको कार्य गराउनु । यदि तिनीहरू दुवै आफ्नो कर्मबाट विचलित भएमा सारा जगतमा उथल पुथल मचिन सक्दछ ।

प्रकारान्तरदेखि नै सही समाजमा वैश्य र शूद्रहरूका महत्वपूर्ण स्थानलाई एक स्वीकृति त यही नै हो । यहाँ वर्ण संघर्षको पनि हल्का छिटा पानी परेको छ । ब्राह्मण, क्षत्रिय एक तर्फ र वैश्य शूद्र एक तर्फ । राजालाई आदेश दिइएको छ-

कित्वाङ्कशीलवान्कूरान्याषण्डस्थांश्च मावान् ।

विकर्मस्थाञ्छ्रौण्डिकांश्च क्षिप्रं निर्वासयेत्पुरात् ॥९-२२५॥

ऊ जुआरी, तट, दुष्ट, वेद निन्दक, कुकर्मि र मद्य बनाउनेलाई आफ्नो राज्यबाट निकाली दियोस् ।

ध्यान दिन योग्य के छ भने वेदको समालोचना गर्नेलाई पनि वेद निन्दकको उपाधि दिएर जुवाडे, दुष्ट र कुकर्मिहरूका पक्तिमा ल्याएर खडा गरिएको छ ।

दण्ड प्रायः दुई प्रकारका हुन्छन्- आर्थिक दण्ड तथा शारीरिक दण्ड । यी दुवै प्रकारका दण्डहरूलाई लिएर पनि राजालाई आदेश दिइएको छ-

क्षत्रिविदशूद्रयोनिस्तु दण्ड दातुमशक्नवन् ।

आनृण्यं कर्मणा गच्छेद्विप्रो दयाच्छनैः शनैः ॥९-२२९॥

क्षत्रिय, वैश्य, शूद्र यी दण्ड दिनमा असमर्थ भएमा राजा यिनीहरूबाट दण्डको बदलामा उचित कार्य गराओस् । ब्राह्मणद्वारा कार्य नगराएर शनैः शनैः दण्ड असुल गरोस् ।

दण्ड असुल गर्नु नै के जरूरत छ । जब एक ब्राह्मणलाई जतिसुकै ठूलो अपराध गरे तापनि प्राणदण्ड दिन नै सकिदैन भने के सानोतिनो अपराधको लागि दिइएको दण्ड माफ गर्न सकिदैन ? ब्राह्मणहरूका बारेमा भनिएकै छ-

श्मशानेष्वपि तेजस्वी पावको नै व दुष्यति ।

ह्यमानश्च यज्ञेषु भूय एवाभिवर्धते ॥९-३१८॥

एवं यद्यप्यनिष्टेषु वर्तन्ते सवकर्मसु ।

सर्वथा ब्राह्मणः पूज्याः परमं दैवतं हि तत् ॥९-३१९॥

श्मशानमा पनि तेजस्वी अग्नि दुषित हुँदैन र यज्ञमा आहुति पाएर त्यो भन् बढ्दछ । यसरी नै सबै खराब काममा प्रवृत्त भएर पनि ब्राह्मण सर्वथा पूज्य छ । किनकि ऊ पृथ्वीका सर्वश्रेष्ठ देवता हो ।

यस्तो लाग्दछ कि द्विजहरू अर्थात् ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्यहरूका शूद्र माथि भयानक शासन थियो नै तर ब्राह्मण

र क्षत्रिय पनि आपसमा कम संघर्षशील रहेन । यस संघर्षको स्पष्ट ध्वनी विद्यमान छ-

क्षत्रस्यातिप्रवृद्धस्य ब्राह्मणाण्यति सर्वशः ।

ब्रह्मैव सनियन्तु स्यात्क्षत्रं हि ब्रह्मसंभवम् ॥९-३२०॥

ब्राह्मणहरूलाई पीडा दिने क्षत्रियहरूको शासनकर्ता ब्राह्मण नै हुन सक्दछ, किनकि क्षत्रिय ब्राह्मणद्वारा उत्पन्न भएको हो ।

तर अगाडि गएर दुवैको मित्रता गरिएको प्रतीत हुन्छ । ब्राह्मणहरूद्वारा क्षत्रिय राम र कृष्णलाई मात्र होइन बुद्धसम्मलाई विष्णुको अवतार मानिलिनु, यसै मित्रताको परिणाम भएको जस्तो बुझिन्छ-

नाब्रह्म क्षत्रमृघ्नोति नाक्षत्रं ब्रह्म वर्धते ।

ब्रह्म क्षत्रं च संपृक्तमिह चामुत्र वर्धते ॥९-३२१॥

ब्राह्मण विना क्षत्रियको र क्षत्रिय विना ब्राह्मणको वृद्धि हुँदैन । ब्राह्मण क्षत्रिय मिलिरहेमा उनीहरू दुवैको यस लोक र परलोक दुवैमा वृद्धि हुनेछ ।

राजालाई उसको कर्तव्य यी शब्दहरूमा बताइएको छ-

दत्त्वा धनं तु विप्रभ्यः सर्वदण्डसमुत्थितम् ।

पुत्रे राज्यं समासृज्य कुर्वीतप्रायणं रणे ॥९-३२३॥

सबै प्रकारका दण्डहरूद्वारा जति धन प्राप्त होस् त्यो ब्राह्मणहरूलाई दिएर र आफ्नो पुत्रलाई राज्यमा प्रतिष्ठित गरेर राजालाई चाहिन्छ कि ऊ युद्ध भूमिमा आफूलाई वलिदान गरिदेओस् ।

ब्राह्मण र क्षत्रियहरूका उत्तरकालीन सम्भौताको ध्वनि यस श्लोकमा पनि स्पष्टरूपले विद्यमान छ-

प्रजापतिर्हि वैश्याय सृष्ट्वा परिपदे पशून् ।

ब्राह्मणाय च राज्ञे ज सर्वाः परिददे पुजाः ॥९-३२५॥

ब्रह्माले पशुहरूलाई उत्पन्न गरेर उनीहरूको पालनको भार वैश्यहरूलाई दियो र प्रजाहरूलाई उत्पन्न गरेर उनीहरूको रक्षा भार ब्राह्मण र क्षत्रियहरूलाई दियो ।

के स्वयं ब्राह्मण र स्वयं क्षत्रिय प्रजापतिको प्रजा होइनन् ? तब यिनीहरूका संरक्षणको भार कसलाई सुम्पियो ? र यी दुवैबाट जुन प्रजागण त्रस्त रहन्छन् उनीहरूका संरक्षण गर्नका लागि प्रजापतिले के गर्यो ?

क्षत्रिय ब्राह्मण र वैश्यको लागि निर्धारित कर्महरूसंग शूद्रको लागि पनि त उनीहरूका कर्महरूका निर्धारण आवश्यक थियो । शूद्रको मात्र एउटै कर्म छ-

विप्राण वेदविदुषा गृहस्थानां यशास्विनाम् ।

शश्रुषैव तु शूद्रस्य धर्मो नैश्रेयसः परः ॥९-३३४॥

वेदविज्ञ, गृहस्थ, यशस्वी ब्राह्मणहरूको सेवा गर्नु नै शूद्रको लागि परकल्याणकारी धर्म हो ।

राजाहरूका कर्तव्यहरूमा एउटा अरु कर्तव्य पनि समावेश छ-

यो लोभादधमो जात्या जोवेदुत्कृष्टकर्मभिः ।

तं राजा निधन कृत्वा क्षिप्रसेच प्रवासयेत् ॥१०-९६॥

यदि कुनै नीच जातिको मनुष्य लोभले उच्च जातिको लागि निश्चित जीविकाद्वारा धन उपार्जन गर्दछ भने राजालाई चाहिन्छ कि त्यस मनुष्यको धन खोसेर यसलाई देश बाहिर निकालिदोस् ।

ब्राह्मणको लागि त जुताको दोकानदेखि लिएर भारतको प्रधानमंत्री र अनेक राज्यहरूका मुख्यमन्त्री बन्ने स्वतन्त्रता छ । विचारा शूद्र नै छ कि आफ्नो परम्परागत धन्धालाई छाडेर अन्य कुनै धन्धा गर्न मनुमहाराजलाई यति अधिककोपभाजन हुन सक्दछ ।

भगवद्गीताको एक प्रसिद्ध श्लोक छ जसमा धर्म शब्दको कर्तव्य आदि थाहा छैन के के अर्थ लगाइएको छ । त्यहाँ धर्मका सीधा साधा अर्थ छ जीविकाको साधन र मनुस्मृतिको निम्न श्लोकका उदाहरण मात्र जस्तो देखिन्छ । भगवद्गीताको श्लोक छ-

श्रेयान्स्वधर्मा विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठात् ।

स्वधर्मे निधनं श्रेयः परधर्मो भयावह ॥३-३५॥

आफ्नो धर्म व्यवसाय गुणरहित होस् र अरूको धर्म राम्ररी अनुष्ठित होस् तापनि अरूको धर्मदेखि आफ्नो धर्म नै श्रेष्ठ छ । आफ्नो धर्ममा मर्नु नै श्रेयष्कर छ । अरूको धर्म त भयावह हुन्छ । मनुस्मृतिको श्लोक छ-

वरं स्वधर्मो विगुणो न पारक्यः स्वतुष्टितः ।

परधर्मेण जीवन्ति सद्यः पतति जातित ॥१०-९७॥

आफ्नो धर्म व्यवसाय कुनै अंशमा न्यून भए तापनि त्यही राम्रो छ तर अरूको धर्म सर्वांग सम्पन्न भए तापनि राम्रो छैन । किनकि अरूको धर्म आचरण गर्दै मानिस शीघ्र नै आफ्नो जातिबाट पतन हुन्छ ।

लाग्दछ ब्राह्मणलाई या ब्राह्मणहरूका स्वार्थ निष्ठालाई सबै भन्दा चिन्ता यस कुराको भएको छ कि यदि शूद्र र अरू धन्धा गर्न लागेमा त उनीहरूका सेवा कसले गर्ने ? सम्भवतः यसैले मनुमहाराजको आदेश छ-

स्वर्गाथस्वर्गार्थमुभयार्थ वा विप्रानाराधयेतु सः ।

जातब्राह्मणशब्दस्य सा ह्यास्य कृतकृत्यता ॥१०-१२२॥

विप्रसेषैव शूद्रस्य विशिष्टं कर्मकीर्त्यते ।

यदतोक्त्यादि कुरुते तद्भवत्तस्य निष्फलम् ॥१०-१२३॥

शूद्र स्वर्गको लागि या स्वार्थ परमार्थ दुवैको लागि ब्राह्मणहरूका नै सेवा गर्नु । अमुक शूद्र ब्राह्मणमा आश्रित छ यो बनाउनु नै उसको कृतकृत्यता हो ।

ब्राह्मणको सेवा गर्नु नै शूद्रको लागि विशेष धर्म भनिएको छ । यसको अतिरिक्त ऊ अरू जे जति गर्दछ त्यो उसको लागि निष्फल हुन्छ । ब्राह्मणको सेवा शूद्रहरूले कहिल्यै त्यसै गरेका छैनन् । उनीहरूले समाज दण्ड र राजदण्डको डरले र यति अधिक कालसम्म उनीहरू मजबुरीले यिनीहरूलाई सेवा गर्दै आइरहेका छन्- उनीहरूका धर्म नै वन्न गयो या बनाइयो ।

अब त ती राजाहरू पनि बदलियो जुन शूद्रहरूलाई यसप्रकार ब्राह्मणहरूको सेवा गर्नमा मजबुर गर्न सक्थे । अब त ती राजाहरूका प्रतिवर्ष जेब खर्चको लागि प्राप्त हुने लाखौं रूपैयाका रकमहरूका लालची भएका छन् ।

एक महान युग पछि शूद्रहरूको भाग्य स्वर्गयुग उदय हुनेवाला छ । तर अझै उदय नहोला, संगठित भएर एक आपसमा मिली त्यसको लागि अथक प्रयास गरिनु पर्दछ ।

- समाप्त ॥

निर्वाणया लंपू

- सरोज ताम्राकार,
न्यत, कायगःनवी

बुद्धया धर्मे त्वना, जन्म सिद्ध जुइकी
मव सागरया चकं, तरे जुये फयकी
जन्म मध्ये उच्चगु, तर जन्म सीकी
श्वहे जन्मे भगवान्, सतिका म्हसीकी

श्रद्धानं दान याना, पुण्य धन मुंकी
निर्वाणया लंपुयात, प्रजा दृष्टीं स्वकी
शील जलं त्वः ल्हया, नुगः यत्तुसे त्वंकी
बुद्धं व्यूगु जान स्वः श्व, सदां नुगले दंकी

जोवनया बसतय, मोह कर्कि चीकी
मनयात थः गु बसय, सदां तये सयकी
सु-व कु-मार्ग यात, छुटे याये फयकी
बुद्धया जान रश्मी, श्व हे जन्मे स्वयकी

वस्तुतः ब्राह्मण राम्रो नभएपनि राम्रै हुने, दोश्रोमा वेद कण्ठ नभएपनि हुने, तेस्रोमा असल आमा-बाबु नभएपनि हुने बताउनु भयो । अन्तमा शील र प्रज्ञा चतुर नभएमा असल ब्राह्मण हुन नसक्ने त्रिवेदमा उल्लेख गरेको बताउनु भयो । असल ब्राह्मण हुन शील र प्रज्ञा तथा चतुरता आवश्यक भएको अनुमोदन गर्नुभयो । अब प्रश्न रहयो शील प्रज्ञामात्र भएपनि हुनेमा किन नानाथरी उल्लेख गरी देखाइयो ? यी नाना थरीहरू खासगरी जन साधारणहरू ब्राह्मण नवनोस् भनी नाना तरहको पर्खाल अथवा वार लगाएको हो । यही नै ब्राह्मणको प्रज्ञा वा चतुरता हुन् । प्रज्ञा निस्वार्थमा आधारित हुन्छ । यहाँ स्वार्थमा आधारित भएको छ, के प्रज्ञाको अर्थ नै नराम्रो स्वार्थ भएको मात्रले विपरित हुन गएन ?

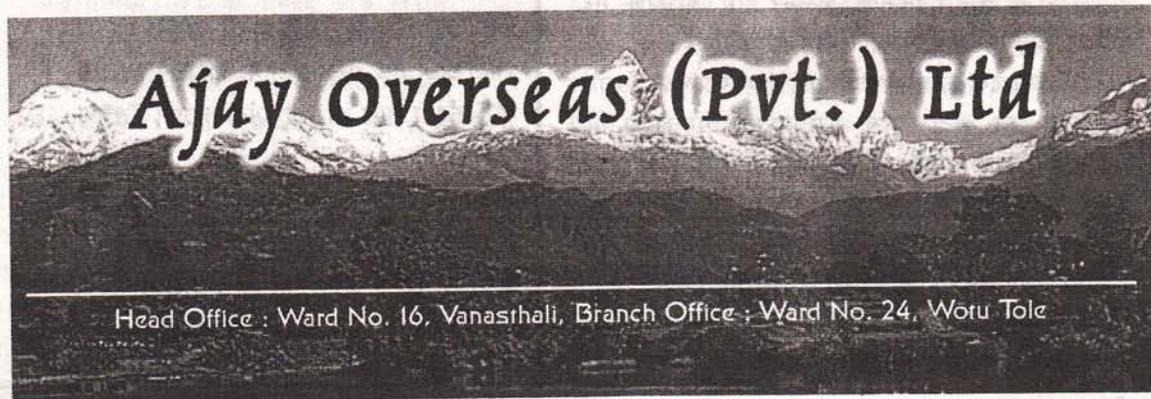
डा. रिडिस देविदसको भनाई अनुसार 'शील प्रज्ञा मात्रले ब्राह्मण जातिको जातीय अभियान निर्मुल हुन नसक्ने बताउनु भयो । हुन पनि माथि उल्लेख भएको पानी वन्ने सूत्र जस्तै शील समाधि प्रज्ञा अन्योन्याश्रित विषय हुन् । एकले अर्कोलाई मद्दत गर्ने गुण भएको विषय हुन् ।'

समाधि आर्यअष्टाङ्ग मार्गको प्रत्यक्ष अङ्ग हो भने भिक्षाटन गरी भिक्षुले आजीविका गर्नु पनि सम्मा आजीविकाको एक अतिआवश्यक अङ्ग हो । भिक्षाटन विना भिक्षु स्वालम्बी हुन सक्दैन । विना भिक्षाटन कुनै भिक्षुको पेट पूजा नहुने हैन, तर पेट पूजाको निमित्त प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा भिक्षुलाई उपासक उपासिकाहरूको आशयमा

रहनुपर्ने हुन्छ । भिक्षाटनको अर्थ भिक्षा लिनु हैन । सम्मा आजीविका अनुरूप भोक मेटाउनु हो । यस अर्थले एक छाक भोजनको निमित्त श्रद्धालुको खोजि गर्नु हो । त्यो पनि कुनै प्रकारको अर्थ र कांचो पदार्थ नभई पकाएको खानाको हो । यसको मुख्य उद्देश्य पाषाणयुगमा पलायन हुनु अथवा भोलिको चिन्ता नलिने पशुपंछीको स्वतन्त्र जीवन यापन गर्नु हो । भिक्षुले भिक्षाटन गरी जीवनयापन गर्नुपर्ने एक अनिवार्य विषय हुँदा हुँदै पनि भिक्षुहरूको पुनर्जागरण भएको अर्धशताब्दी वितीसक्दा पनि बौद्धहरूको यस विषयमा ध्यान आकर्षित नहुनु आश्चर्यको विषय होइन र ? विना भिक्षाटन भिक्षु जीवन परिष्कृत भै मार्ग फललाभ हुनु सम्भव नै छैन । यस सम्बन्धमा भिक्षु सुदर्शन महास्थविरको आन्तरिक जीवनमा एकपटक भाँकेर हेरौं ।

शरद कसा: ज्यूको दृष्टिमा भन्ते सुदर्शन महास्थविर थेरवाद बुद्ध धर्मको अग्रज, नेपाल भाषाको एक स्तरीय साहित्यकार, लुम्बिनी विषयमा अद्वितीय ज्ञाता, संघर्षशील व्यक्तित्व, अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा प्रस्तुत हुन लायक व्यक्तित्व, एक प्रखर वक्ता आदि गुणले परिपूर्ण एक भिक्षु हुनुहुन्छ ।

सुदर्शन महास्थविरले श्रामणेरको कलिलो उमेर देखि नै थुप्रै नेपाल भाषामा नाटकहरू लेख्नु भई भाषा संवृद्धि गरी भाषाको सेवा गर्नुभयो । वहाँले लेख्नु भएको अम्बपाली नाटक नेपाल भाषाको मास्टर पीस मानेको पाइन्छ । आई. ए. वि. ए. एम. ए. आदि त्रिविको नेपाल भाषा

Ajay Overseas (Pvt.) Ltd

Head Office : Ward No. 16, Vanasthali, Branch Office : Ward No. 24, Wotu Tole

पाठ्यक्रममा वहाँको नाटक समावेश भएको पाइन्छ। वहाँको शिक्षा भन्नु नै विहारमा भिक्षुहरूलाई पढाउने अंशहरू नै हुन्। यथार्थमा महास्थविर स्वयम् एक बहुआयामिक व्यक्तित्वले सम्पन्न हुँदा-हुँदै पनि तल देखि एम.ए. सम्मको आधुनिक शिक्षा अध्ययन गरी डिग्री हासिल गर्न आवश्यक किन हुन गयो ? भनिन्छ त्रिभुवन विश्व विद्यालयमा बौद्ध अध्ययन केन्द्र स्थापना गर्न चाहेको कारण त्यसकार्य सफल बनाउन आफू सक्रिय बन्नु आवश्यक हुन आएको बुझिन्छ। त्यस कार्यको निमित्त डिग्रीको नितान्त आवश्यक भएको भन्ने बुझिन्छ।

उच्च ओहादाका वरिष्ठ महास्थविरले डिग्री चाहना गरेको, त्यसमा पनि सुदर्शन महास्थविर जस्तो बहुआयामिक भन्तेको चाहनाले कनिष्ठ भिक्षुहरू, श्रामणेरहरू र अनागारिकाहरूको मनमा आधुनिक शिक्षाको बढी महत्व भल्किनु कुनै अस्वाभाविक अवश्य थिएन। पानी माथिबाट तल भर्छ, यो प्रकृतिको नियम हो। यस अर्थले विहारहरूमा पनि बौद्ध शिक्षाको साथ-साथै आधुनिक स्कूलको कक्षाहरू पनि संचालन हुन अनिवार्य बन्न गयो। डबल शिक्षा हासिल गर्न डबल बोझ पर्नु स्वाभाविक हो। सोहि अनुरूप जे भनेपनि डबल हुन्छ ? मेहेनत पनि डबल हुन्छ ? यो सम्भव छैन। कारण ज्ञान शिक्षाका लागि व्यापारमा जति पैसा लगानी गरे अनुरूप नाफा पनि आउने भौतिक विषय होइन। यस अर्थले भिक्षुले समाधिमा बढि समय दिन नसक्नु स्वाभाविक देखिन्छ। शील समाधि प्रज्ञा अन्योन्यास्रित विषय हुन्। माथिको शोणदण्ड ब्राह्मणको प्रसङ्गमा ब्राह्मणहरूको शील र प्रज्ञा भई समाधि नभएको कारणहरूले बिगाने नियत नभए पनि आफूजस्तै अरु हुन नदिन प्रयास गरिरहेका जस्तै भिक्षुहरू स्वार्थी नहोला भन्न सकिदैन। आज स्कूल खोल्नो भोलि कलेजमा परिणत हुन्छ मात्र हैन, नयाँ शिक्षा नीति आनुसार नै टेन प्लस टूमा परिणत गर्दै जानु पर्छ। यसरी डिग्रीहरू पाए पछि भोलि भिक्षुहरू के होला ? भोलिको के कुरा ? आज नै फल लागेको विरूवा भुके जस्तै सधैं निहुरि रहने भिक्षुहरू डिग्री प्राप्त भएपछि बाँसको बोट ठाडो भए जस्तै ठाडो भएको साथै गौरवका साथ आवश्यक परेमा जुन क्षेत्र र जहाँ पनि आफूहरू पनि उत्तीर्ण सक्ने अलापै हिँड्ने गरेको चर्चामा छाएको पाइन्छ। यसरी डिग्री प्राप्त भए पछि

विस्तारै भिक्षुहरूको शीलमा खोट लाग्दै गएको परिप्रेक्षमा निकट भविष्यमा नै डिग्री प्राप्त भिक्षुहरूको संख्या अत्याधिक बृद्धि भई शील समाधिको स्तर कम हुँदै गयो भने के होला ? परिणाम हाम्रो सामू उभिएको छ। त्यो के हो भने डिग्री प्राप्त नेताहरू, कर्मचारीहरूले नक्कली प्रमाणपत्र पेश गरेर, भ्रष्टाचार गरेर, विश्वमानै सर्वश्रेष्ठ प्रमाणित भएको प्रजातन्त्र शासन प्रति नेपाली जनताहरूको वितृष्णा भएको कारणले धागो चुँडिएको चङ्गा जस्तै हावाले उडाएर लग्यो। यही अवस्था विहारहरू र भिक्षुहरूको नहोला भन्न सकिदैन। समयमा नै ध्यान पुर्याउनु नितान्त आवश्यक भैसकेको छ।

भिक्षुहरूमा शील र ज्ञान मात्र भई समाधि नभए पछि के हुन्छ ? यस सम्बन्धमा पनि केही चर्चा गर्नु आवश्यक देखिन्छ। साया घा: कोखं मस्यु वा गाईको घाउ कागले के जान्नु ? वर्ष ३० अंक ५ भाद्र पूर्णिमाको दिन आनन्द भूमिमा दिवंगत भिक्षु सुदर्शन महास्थविरको स्मृति अङ्क प्रकाशन भएको थियो। उक्त अंकमा विद्वानहरूले वहाँको बहुआयामिक विषयमा अति प्रशंसा गरी प्रशस्त रचनाहरू लेखहरू, छापिएका थिए तर वहाँको आन्तरिक पीडाप्रति कसैको ध्यान गएको पाइएन। धर्म बहादुर धाक्खा सिरपा: (पुरस्कार) वितरण गर्ने समारोहमा सुदर्शन महास्थविर बाट मन्तव्य व्यक्त गर्दा-गर्दै अनायासै आन्तरिक चिन्ता यसरी व्यक्त गर्नु भयो- वैश जाँदै गयो, बुढो भएँ, विभिन्न रोगले सताउँदै गयो। हिजो आज बराबर निन्द्रा लाग्न छाडे पनि अधुरो काम मात्र सम्झी रहन्छु। हिजो राति पनि निन्द्रा लागेन। लाख कोशिस गरेँ, यता उता पल्टेँ, तर पनि निन्द्रा पटककै लागेन। दिक्क भएर नजिकको रयागबाट एउटा किताव उठाएर पढेँ। किताव अति घत लाग्यो। सजिलै रात कटियो। अति हर्षित भएँ। पछि थाहा भयो त्यो किताव सत्यनारायण गोयन्काबाट सम्पादित त्रिपिटकमें सम्यक् सम्बुद्ध रहेछ। श्रद्धा बढ्यो। वहाँले लेखेको कारणले मात्र होइन। यो किताव साँच्ची नै अमूल्य छ। यस अर्थले अरू दर्शनहरू छाडेर भए पनि यो किताव एकपल्ट अवश्य पढ्नु होला भनी समारोहमा उपस्थित जनमानसलाई अनुरोध गर्नुभयो।

माथि बुद्ध र शोणदण्ड ब्राह्मणको प्रसङ्गमा असल ब्राह्मणको निमित्त नभई नहुने निम्नतम आवश्यकता मध्ये शील र प्रज्ञाको साथै चतुरता उल्लेख भएकोमा त्यो गुण

सुदर्शन महास्थविरमा पनि अवश्य थियो । यस अर्थले वहाँ एक असल ब्राह्मणको पक्तिमा निशंकोच परेको छ । तर विभिन्न क्षेत्रहरूमा वेदनाको कारण ध्यान भावना गर्ने समय पाउनु भएन । एक भिक्षुको नाताले सुदर्शन महास्थविरको शील पालना हुन गयो र विभिन्न अध्ययनको कारण थुप्रै विषयमा ज्ञान प्राप्त भयो । तर समाधिको अभावको कारण त्यो ज्ञान प्रज्ञामा परिणत नभई ज्ञानमा नै सीमित हुन गयो । शील र विभिन्न दर्शनहरूको ज्ञान भएको कारण वहाँ चतुर हुन गयो । तर धूर्त हुनु भएन । भिक्षु भै शील भएको कारण चलाख भए पनि धूर्त हुनुबाट अलग हुनु भयो ।

कसै-कसैलाई भिक्षुहरूको विषय बढी चर्चा भएको लाग्नु स्वभाविक हो । तर भिक्षु शुद्ध नभईकन न उपासक शुद्ध हुन्छ, न समाज नै, न देशनै । देश शुद्ध बन्न सर्वप्रथम श्रोत शुद्ध हुनु पर्‍यो । भिक्षुहरू शुद्ध हुनु पर्‍यो । आज भन्दा ६०० वर्ष पहिलेको भिक्षुहरू शुद्ध भएको कारण खुल्ला अजायवधर जस्तो उपत्यका बन्न गए । नेपालको कृति विश्वमा फैलियो । यहि उपलब्धि को कारण अधिकांश उपत्यका वासीहरूको प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा पेट पाल्ने काम भएको पाइन्छ । यो पुर्खा जगेर्ना गरेको कार्य भिक्षुहरूले सम्हालेर देशलाई प्रगतिको बाटोमा लम्कनु पर्‍यो । अन्यथा आधुनिक शिक्षाले भिक्षु मात्र हैन देशलाई नै विगाछ्छ ।

साँच्चै भन्नु पर्दा भिक्षुहरू भिक्षुको लीकबाट बाहिर उत्रिनुमा भिक्षुहरूको भन्दा पनि उपासक उपासिकाहरूको बढी हात भएको पाइन्छ । उदाहरणको निम्ति अनागारिका अगगजाणी धर्माचार्य र अनागारिका विमलजाणी धर्माचार्य-हरूबाट विदेशमा गएर धर्माचार्य जस्तो अति उच्च तथा दुर्लभ शिक्षा उच्च श्रेणीमा उत्तीर्णभै स्वदेशमा फर्कनु हुँदा उहाँहरूको सम्मानमा अभिनन्दन गर्नु अति उत्तम कार्य हो । तर कलिलो उमेर देखि घरबाट धन सम्पत्ति, इष्ट, मित्र, आमा, बाबु यावत भौतिक विषयहरूलाई चटककै विरूवाको जरासम्म काटेभैं काटेर केवल शुद्ध धर्मको शरणमा गएका अनागारिकाहरूलाई अभिनन्दनको साथ-साथै थुप्रै साहु महाजनहरू प्रत्येकले १५-२० हजारको रकममा पनि अनागारिकालाई लाखौं रूपियाको पुरस्कार दिनु के घोर

आश्चर्य होइन ? पुनः गृहस्थ जीवन यापन गर्न आउने निमन्त्रणा त होइन ? होइन भने सूर्यलाई दीप बालेर बाटो देखाउनु पर्ने प्रयोजन नै किन ? यस्तै पेशाको लोभ गराउने र गर्ने भए सन्यासीहरू र श्रामणेरहरूमा अन्तर नै के हुन गयो ? साहुहरूले आफूले जस्तै सबैथोक धर्मले मूल्याङ्कन गर्ने भूल गर्ने गरेमा विदेशमा गएर वैशाख पूर्णिमाको दिन थुप्रै उपासकहरू र भिक्षुहरू गई बुद्ध शरणं गच्छामि, धम्मं सरणमं गच्छामि, संघ शरणमं गच्छामि, साई वावा सरणमं गच्छामि भनेकोमा के आश्चर्य ?

हाम्रो देशको शिक्षा युरोप बेलायतबाट आयात भएको पश्चिम शैलीको शिक्षा हो । आमा बाबुले जन्म गराउँछ, हुर्काउँछ, शिक्षाले रहन, सहन, संस्कृति आदि सिकाउँछ, ज्ञान दिन्छ । पश्चिमी संस्कृति पूर्वैल अथवा हाम्रो संस्कृति विपरित छ । पश्चिमी संस्कृति भौतिकवाद तथा व्यक्तिवादको साथै एकजोर व्यक्तिको निम्ति एक सिंगै घरको रहन सहनमा पलाएको धनी मुलुकको वासिन्दाहरूका हुन् । यसको ठीक विपरित हामी अति गरीव मुलुकको बाबु-आमा, छोरा-छोरी, नाति-पनाति, काका-काकी पुस्तौं-पुस्ता एउटै घरमा एउटै भान्छा घरमा पाकेको खाना खाने, आध्यात्मिक संघ-संस्था गुठी आदि संरचनामा विश्वास गर्ने समाजवादी हौं । यस अर्थले हामी निम्न खर्चले भ्याउने व्यक्ति हौं । हाम्रो जीवनस्तर प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन एक डलर मात्र छ भने बेलायतीहरूको २०० डलर छ । यस हिसावले हरेक दृष्टिले आर्थिक, सामाजिक, धार्मिक इत्यादिमा विपरित छन् । तर एउटै शिक्षा नीतिमा समान छ । यो कसरी सम्भव होला ? सम्भव छैन, तर विकल्प नै छैत् । ६०० वर्ष पूर्व जयस्थिति मल्लले भिक्षु बन्न प्रतिबन्ध लगाएर कलेज विश्वविद्यालयको रूपमा रहेको विहारहरूको ढोका नै बन्द गरिदियो । फलस्वरूप हाम्रो आफ्नो गतिलो शिक्षा स्थापित भएन । शिक्षा नीति कहाँबाट पाउने ? फलस्वरूप आज पश्चिमी शिक्षा नीति लिनु पर्ने बाध्य भयो, लिईयो । परिणामतः जुन खान्छ त्यही छेछ्छ भने जस्तै सामूहिक परिवारमा बस्ने डिग्रीवालालाई उकुस मुकुस हुन लाग्यो । किनकि त्यो परिवार आफूले पाएको शिक्षा अनुरूप छैन । घरबाट बाहिरियो, जागिर

खायो, भ्रष्टाचार गर्‍यो, घर बनायो, तस्करी गर्‍यो, कहिं विदेशमा हैन यहिं गरीवका देशवासीहरू मीथि । गरीव मीथि शोषणले भन्नु गरीव बनायो । देशमा भोको मनुको सद्दा विदेशमा लाहुरे दरवान बन्न गयो यहाँको लोग्ने मानिसहरू । देहव्यापारमा लागे यहाँका केटीहरू । केटाकेटीहरू देश तथा विदेशमा बाल मजदुर बन्न गए । यस देशमा शिक्षा नीतिले ल्याएको प्रगति यही हो ?

आधुनिक शिक्षा आफैले भ्रष्टाचार तस्करी आदि नकारात्मक गतिविधि सिकाउने अवश्य हैन । घर बनाउनु, मोटर चढनु, पश्चिमी शैलीमा रहन-सहन गर्ने इच्छाले सबथोक गराउँछ । यो डिग्री वालाहरूमा पलाएर आएको इच्छा यस शिक्षा नीतिको न्यूनतम आवश्यकता हो । देश विकास गर्ने, जनताको भलो चिन्ताउने, न्यूनतम आवश्यकताको पूर्ति पछिको चिन्तन हो । अब भन्नुहोस् भिक्षुहरूलाई घर बनाउनु छैन, परिवारमा रहनु छैन, मोटर चढनु छैन, यस शिक्षा पढेर भिक्षुले देश बनाउनुमा लाग्न सक्छ । तर त्यो कार्य भिक्षुको हैन । भिक्षुको कार्य मानिसमा चरित्र बनाइदिने हो । यो भौतिकवादी तथा व्यक्तिवादी शिक्षाले आध्यात्मिक विषय कसरी जानिन्छ, सिकाइन्छ ? हुन त यथार्थमा भिक्षुहरूपनि व्यक्तिवादी हुन् । तर स्वार्थ फरक नभई आध्यात्मिक हो । बुद्धको समयमा यो शिक्षा नीति भएको भए नास्तिक वादीलाई जस्तै यस शिक्षा नअपनाउन विनय पारित गर्थ्यो होला । यो शिक्षा भिक्षुहरूको निमित्त जति उपयुक्त छ, अनुपयुक्त भने पनि यस शिक्षा नीति प्रति भिक्षुहरू पनि आकर्षित हुनु पर्ने, केही कारणहरू नभएको अवश्य हैन । त्यो के हो भने कथं कथाचित जयस्थिति मल्ल राजाले जस्तो भिक्षु बन्न निषेध गरेमा बिना कुनै तकलिफ जुन सुकै क्षेत्रमा उत्रिन सक्छ । डिग्रीवाला भिक्षुलाई जनसाधारण देखि अफिसमा देश विदेशमा समेत सम्मान दिने परिपाटी भएकोले पनि हो ।

हाम्रो पुर्खा भिक्षुहरूले शील-समाधि प्रज्ञामा आफूलाई स्थापित गरेर धर्म कला कृत्य देश विदेशमा प्रचार-प्रसार गरेर जुन कृति स्थापना गरेको हो त्यो अवस्था पुर्णजागरण गराउनु भिक्षुहरू हर क्षेत्रमा स्वावलम्बी हुने विश्वास जगाउनु आवश्यक छ । जस्तो विरामीको निमित्त

अस्पताल, बुढा अवस्थाको लागि भिक्षु-बुढाश्रमको व्यवस्था अति आवश्यक भएको छ । बुद्ध शासन रहेसम्म भिक्षुले खान नपाएर मर्ने छैन भन्ने युक्तिले मात्र विश्वास दिन नसक्ने अवस्था आई सकेको छ । साथै भिक्षु सुदृढीकरणको लागि भिक्षाटन गर्नु नितान्त आवश्यक छ । यी सबै विषयमा दृढो व्यवस्था बनाउन भिक्षु, अनागारिका, उपासक उपासिकाहरूको संयुक्त बैठकको आवश्यकता भएको छ । अन्यथा भिक्षुहरू मात्र हैन धर्म नै अन्धकारमा नपर्ला भन्न सकिदैन ।

-समाप्त

सन्दर्भ सूचि:

- (१) EJ Thomas "The life of Buddha P=59
- (२) Elmar R Gruber "The Original Jesus र Hollger Kersten Jesus lived in India
- (४) ऐ ऐ
- (३) उ.क्रे. माउँ, बुद्धवाद भाग (१) अनुवादक ज्ञानपूर्णिक धम्माचरिय
- (४) भिक्षु सुदर्शन महास्थविर- विश्वमा बुद्ध धर्म
- (५) स्व. आचार्य हजारी प्रसाद द्वावेदी- बौद्धद्वारा अमेरिकाका अन्वेषण
- (६) डा. जगदीश चन्द्र रेग्मी र जगतमान गुरूङ्ग - नेपाल संस्कृति विषयक अग्रलेखहरू
- (७) ले. सजीव पञ्जानुभाव, अनुवादक भिक्षु सुमेधुधिर सुमेध- सम्पूर्ण बुद्ध वचन - त्रिपीटकया सार
- (८) ऐ ऐ

- कसैलाई निन्दा, हिंसा वा पीडा नगर्नु, प्रातिभिक्षका शीलहरू पालन गर्नु, आहारमा मात्राको ज्ञान राख्नु, एकावत बास गर्नु र चित्त शुद्धिको निमित्त प्रयत्न गर्नु यही बुद्धहरूको शिक्षा हो ।

- पुरुष हो ! पाप कर्मलाई रोक्न सजिलो छैन, लोभ र अधर्मले तिमीलाई चिरकाल सम्म दुःखमा नगाकोस् ।

- बुद्ध वचन

आजको सन्दर्भ संविधान संशोधन र धर्म निरपेक्षताको सवाल

- कोण्डन्य

नेपाल विविध धर्म, जात-जाति, भाषा-संस्कृति, भेषभूषा रहनसहनले भरिपूर्ण देश हो। त्यसैले यो मुलुक बहुधार्मिक, बहुभाषिक, बहुजातिय एवं बहुसांस्कृतिक मुलुक पनि हो। विविध जात, जाति, धर्म, सम्प्रदाय र संस्कृति आदिको विकास गर्ने तर्फ राष्ट्रलाई अगाडि बढाउने जिम्मा लिएको सरकारले सदैव तत्परता देखाउनु पर्ने अपरिहार्यता हो भन्ने कुरामा त्यो राष्ट्रको जनता विश्वस्त भइरहेको हुनु स्वभाविक नै हो। २०४६ सालको जनआन्दोलन पश्चात् २०४७ कार्तिक २३ गते जारी गरेको नेपालको संविधानमा जनताको हक, हित र अधिकारको सवालमा जुन जनताले चाहेका थिए, ती कुराहरू प्रत्याभूति नभएको, संविधानका धाराहरूमा थप र कटौतिका सवालहरू विद्यमान रहेका छन् भन्ने कुरा सत्तारूढ पार्टी, विपक्ष पार्टी लगायत अन्य पार्टी लगायत संघ-संस्थाहरूबाट संविधान संशोधनको विषयमा जुन आवाज बुलन्द गरिरहेका छन् त्यसबाट स्पष्ट भएको छ।

हो अवश्य पनि संविधानलाई देश र जनताको पक्षमा जति सकिन्छ उति नै प्रगतिशील, विकासमुखी र जनमुखी बनाउनु पर्छ भन्दा यसमा केही विवाद हुने छैन। देशमा संकटकाललाई पुनः लम्ब्याउने गृहकार्यसँगसँगै संविधानको संशोधन प्रस्तावलाई एक अर्काको पुरक बनाएर संकटकालकै पक्षमै मतदान भएको अवस्था पनि देखियो। यसबेला संविधान संशोधन गरिनु हुन्न, आवश्यक

नै छैन, राजनैतिक अस्थिरता र अराजक परिवेशमा संशोधनको कुरालाई ब्युंताउनु हुन्न भन्ने जस्ता तर्कगत सवालहरू वहसका रूपमा उठिरहेका छन्। वास्तवमा संकटकालको स्थिति सृजना हुनु अगावै पनि कुनै-कुनै राजनैतिक पार्टीले संविधान सभा र संविधान संशोधनको मुद्दालाई अटूट रूपमा उठाइरहेको थियो भन्ने कुरा पनि कसैबाट छिपेको छैन। त्यतिबेला त्यो विषयलाई वाहियात भनी तर्क नगर्नेहरू पुनः त्यतिबेला संकटकाल भित्र नै केही मुद्दालाई विधि स्वरूपमा वकालत गर्न शुरू गर्नेहरू पनि नभएका होइनन् तर यो कुरा बुझ्न कठिन छ। यतिसम्म कि अहिले संविधान संशोधन सभाको विषयमा जनमत संग्रहकै सोच र अवधारणा समेत उजागर भएको छ, यसलाई सकारात्मक एवं स्वभाविक मान्न पनि सकिन्छ। संविधान संशोधनले पनि शान्ति स्थापन हुन सक्छ भने संशोधन गरे के फरक पर्छ ? गत आश्विन १८ को राजनैतिक स्वरूपमा देखिएको परिवर्तनले नेता र पार्टीका भ्वाइसमा पनि छेपारो प्रवृत्ति नदेखिएको चाहिँ होइन।

जहाँसम्म संविधान संशोधनको सवाल छ, त्यसमा राजनैतिक, आर्थिक, सामाजिक, वैदेशिक आदिको विषयमा मात्र संशोधनको सवाल सीमित हुनुहुन्न। त्यसमा धर्म, भाषा, जात-जातिको विषयमा जनमतले चाहे भैं संशोधन हुनुपर्ने स्वयं प्रजातान्त्रिक मुलुकका जनताहरूको नैसर्गिक अधिकारको विषय भएको छ।

जसले शील (धर्म) बुझेको छ, तर प्रयोगमा ल्याउँदैन, ऊ त्यो मान्छे सरह छ

जसले बत्ति बाल्छ र आँखा चिम्लिन्छ।

Shrestha Oil Distributors

Pasupati Wool Works Pvt. Ltd.

595, Battisputali Sadak, Ktm-9, Nepal
P.O. Box : 9008, Tilganga, Kathmandu,
Tel : 4483981, 4490067, Fax : 977-1-4474193
E-mail : aksth@wlink.com.np

२०४६ सालको जनआन्दोलन पश्चात् नेपालमा प्रजातन्त्रको पुनर्वाहाली भयो भनिन्छ तर यसमा जनताले कति राहत पाए त ? यसको उपभोग व्यापक पक्षले पाएको हो त ? यो अनुत्तरित प्रश्न मात्र नभएर यो सोचनीय विषय पनि भएको छ । वास्तवमा सम्पूर्ण नेपाली जनता जुमुराएर, कयौंले छातीमा गोली थापेर, ज्यानको बाजी राखेर पुनर्स्थापना भएको प्रजातन्त्रमा ४७ सालको नेपाल अधिराज्यको संविधानले भने "बहुधार्मिक" यथार्थतालाई आँखा चिम्लेर "हिन्दू अधिराज्य" भनी अन्य जनजाति, धर्म र सम्प्रदायका लागि पक्षपातपूर्ण एकलौटी एवं एकतर्फी घोषणाले जनमानसमा असन्तोषको वातावरण सृजना गरिदिएको छ भन्ने आवाजलाई कसैले साम्प्रदायिक भन्ने दुस्साहस गर्छ भने त्यो स्वयं भन्नेहरू नै साम्प्रदायिक सावित हुनेछन् । वस्तुतः राष्ट्रले एक धर्मलाई मात्र काखी च्याप्ने अर्कोलाई राष्ट्रले पाखा पार्ने प्रवृत्ति प्रजातान्त्रिक परिपाटीलाई सुहाउँछ र ? यसको जवाफ हामीले खोज्नु पर्दैन र ?

तत्कालीन संविधान संशोधन आयोगकै सदस्यहरूबाट समेत "हिन्दू राज्य", "बौद्ध राज्य" केही भनिने छैन, निरपेक्ष राष्ट्र हुनेछ भनी विविध तवरमा ओकलैका त थिए तर आश्चर्यको कुरा त्यतिबेला सार्वभौम सत्ता जस्तो संवेदनशील कुरा जनतामा निहित गराउने कुरामा टेक लिएर नै सार्वभौमिकता जनातालाई प्रत्याभूति गर्न सक्नेहरूले यो धर्मको विषयमा भने त्यसो किन गर्न सकिएन ? यो रहस्यात्मक विषय हो तर आज पुनः संविधान संशोधनको सवाल उठिरहँदा प्रमुख राजनैतिक पार्टी समेत धर्मको विषयमा मौन देखिनुलाई राम्रो मान्न सकिन्न । उहाँहरूले घोषणा पत्र र चुनावी मैदानमा

आकर्षक नाराबाजी गरेका स्वयं उहाँहरूको मानसपटलबाट मेटिएको त अवश्य पनि छैन होला । यदि राष्ट्रिय स्तरकै पार्टीहरूले जनभावनालाई कदर नगर्ने, जनता सामु गरका राजनैतिक प्रतिबद्धतालाई छेपारोले रङ्ग फेर्ने भै नीति परिवर्तन गरेमा भने चाहिँ त्यो सानो र राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त नगरेको पार्टी नै किन नहोस् उनीहरूले धर्म निरपेक्षतालाई प्रत्याभूति गर्नुपर्छ भन्दा उनीहरूको समर्थनमा जनताहरूले समर्थन गर्दा खास आश्चर्य मान्नुपर्ने नै किन ?

अहिले देशको परिस्थिति बदलिँदो छ, राजनैतिक अवस्था दाँवाडोल छ भने विकासमा ठूलो धक्का लागेको छ । केही महिना अघिदेखि नेपालमा शान्तिको लागि गोलमेच वार्ताले निश्चय पनि आशा छाएको थियो भने पुनः राजनैतिक रूपमा तुफान आउलान् र हात्ति आयो हात्ति आयो फुस्सा भने भै हुने न हो भनी जनता त्राहीमाम भई अगाडि बढ्न बाध्य छन् । तरल राजनैतिक परिवेशले जर्कडिएको, सत्ता लोलुप्तले षीडित, कुर्सि मोह प्रवृत्ति हावीपूर्ण उथलपुथल वातावरणले छाएको आजको नेपालको परिवेशमा राजनैतिक रूपमा माओवादीहरूको आन्दोलनले पनि यौटा शक्तिको रूपमा राजनैतिक निकास खोजिरहेको छ भन्ने कुरालाई नकार्न सकिँदैन भन्ने वकालत गर्नेहरू पनि अभिवृद्धि भएका छन् । यसका लागि संविधान सभा अनि संविधान संशोधनले पनि केही राहत देलान् कि ?

अन्तमा संविधान सभा अनि संशोधनको सवालमा धर्म निरपेक्षताको सवाललाई पुनः बहसको विषय बनाई कार्यरूप दिने तर्फ स्वयं बौद्ध संघ-संस्थाहरू पनि आवश्यक रूपमा सकृय हुनुपर्ने होइन र ?

Tibet Cottage (Pvt) Ltd.

P.O. Box : 1-49 Chha, Jyatha, Thamel, Kathmandu, Nepal
Tel : 4226577, 4252867 Max : 977-1-4240165
E-mail : tcottage@mos.com.np
<http://www.tibetcottage.com>

Tibet Cottage is known for excellence and caters to its patrons' wish for cleanliness, helpfulness and warm hospitality. Because we are family-owned guest house, stay with us and make it a temporary home of their own.

बुद्ध र काइष्ट

- व.आ. कवकद्विप

जीशस काइष्ट भन्नुहुन्छ- "शत्रुहरूलाई पनि माया र प्रेम गर ।"

बौद्ध ग्रन्थ धम्मपदमा उल्लेखित भएको छ - "वैर भावले वैर शान्त हुँदैन । अवैर भावले मात्र वैर शान्त हुन्छ ।"

जीशस काइष्ट पछि फेरी उनी जस्तै अर्को यस लोकमा आउनेछन् भन्ने ईशाईहरूको भव भए जस्तै बुद्ध धर्ममा पनि मैत्रेय बोधिसत्वको कल्पना गरिन्छ ।

बुद्ध धर्ममा भवचक्रको कुरा भए भैं ईशाईहरूमा पनि छ । जसलाई ल्याटिन भाषामा "रोहा न्यानिभिटाटिज" भनिन्छ ।

बौद्ध र ईशाईहरूको धर्मदेशनामा मित्र भैं घनिष्ट सम्बन्ध छ ।

जीशस यति पवित्र छ कि कुनै पनि देवदूतहरूले उनलाई अन्धकार पार्न सक्दैन ।

-द कुसेडस सङ्ग

बुद्ध सम्यक सम्बोधि विहान जति नै राति पनि ज्वाजल्यमान भईरहेको हुन्छ ।

धम्मपद-३५

यसरी आपसी मेल खाएकोले गर्दा उनीहरूले बुद्धका कुराहरू ईशाई भाषाबाट भन्दछन् । यसो भन्नुको अर्को अर्थ एशियामा ईशाई मत बुझाउन जानु हो भनेको नै बौद्ध सिद्धान्त हो भने युरोपमा बौद्धमत बुझाउन जानु भनेको ईशाई मत हो ।

बुद्ध धर्ममा जातक कथाहरू र वाइबलका कथाहरू "पराबल्स" सबै उस्तै नै सार बोकिएका कथाहरू छन् ।

जनताको मनोविज्ञान अनुसार मार, मारसंगको सामना, मार विजय र यसरी नै ईशाई मतमा डेभिल र इभिल स्पिरिटसँग लडाएर जित्नुपर्ने कुरा छ ।

त्यस्तै फेरी मानिसहरू सम्पन्न भएर केही धन्दा लिनुपर्दैन भन्दै "भोलि जे होस् " भनी लापरवाही जीवन बिताउने गर्दछ । त्यसैले बुद्धले सबभन्दा पहिला मानिसहरू होशियारीपूर्वक बस्ने सजगताको सल्लाह दिनुहुन्छ । जीशस काइष्टको विचार अनुसार त मानिसहरू राम्रो हुन गाह्रो छ । उनलाई वरू सियोको प्वालबाट मित्र पठाउन सजिलो होला तर पैसाले सम्पन्नलाई धर्मका कुरा सुनाउन त्यत्ति गाह्रो हुन्छ भनेर करकाप भन्नुहुन्छ । त्यसैले म्यारपु, मार्क म्यूक भन्ने काइष्टका अनुयायीहरूले गोस्पेल कथा नै सुनाइरहेका हुन्छन् ।

बुद्धसँग पनि ऋद्धिसिद्धि छ । त्यस्तै नै जीशस काइष्टसँग पनि छ भनिन्छ । यसरी ऋद्धिशिद्धिको बल नहुनेहरूको कुरा मानिसहरूले सुन्दैनन् ।

त्यसैले आफ्नो कुरालाई प्रभावित बनाउन जीशस काइष्टले अलौकिक कामकुरा भनिदिनु पर्यो । बुद्धलाई पनि आफ्नो शक्ति देखाउन भनेर कराउनेहरू धेरै आए । तैपनि गौतम बुद्धले मानिसहरूलाई चटक देखाउने काम गर्नुभएन । त्यसो भए पनि महायान सूत्रालंकारमा आदि बुद्धहरूले अनेक चटकहरू देखाउने गरेको बयान गरिएको छ ।

बुद्ध र इशा मसिहको जन्म सम्बन्धी कुरालाई पनि यसरी नै विवादास्पद गर्न मन लायो । बुद्ध जस्तै महान व्यक्तित्व पनि काखी प्वालबाट भएको नहोला त ? के जीशसको वावु पनि एक साधारण सिकर्मी हुनसक्छ ?

अनि बुद्धले भवसागर तनुपर्छ भनेको यो जुनीमा दुःखबाट मुक्त भएर भनेको हो । आजभन्दा २ हजार वर्ष पहिला जेरुसलमका मानिसहरूले भवसागर तनु भनेको केही बुझ्दैन थिए । अनि साँच्चै नै जीशस काइष्टले समुन्द्रमा नै हिँडेर देखाइदियो । वाइबलमा सेप्ट पिट्रले गयालि भन्ने ताल तरेको उल्लेखित गरिएको छ ।

जीशस काइष्ट जन्म भएको बेला पुर्वपीटका बुद्धिमान मनिसहरूले शुभकामना व्यक्त गरेको कथा छ । यसरी नै बुद्ध जन्म भएको बेला पनि ब्रह्म स्वर्गबाट हेर्न आए भन्ने कथा उल्लेखित भएको छ । बौद्ध ग्रन्थ "मिलिन्द प्रश्न " मा उल्लेखित भए अनुसार तथागतको धर्म सबैलाई बाँड्नुपर्छ । तैपनि मुखहरूलाई राम्ररी सम्झाई बुझाई दिनुपर्दैन वाइबलको म्याथ्यु V16 अनुसार धर्माबोध सबैलाई गर्नुपर्छ । तैपनि सुँगुरहरूलाई मोति छरेर दिएर केही काम हुँदैन भनेर भनिएको छ ।

बुद्धको पंचशीलमा कामेसुमिच्छाचार भनेको ठाउँमा ईशाईहरूले "टेन कमाण्डमेण्ट" मा व्यभिचार नगर भनिएको छ ।

महायान सूत्रालंकारमा बुद्ध बोधिसत्व भईरहनु भएको बेला वाघलाई मासु खुवाएका महासत्वको कथा भए जस्तै जीशस काइष्टले पनि आफ्नै हातखुट्टाहरूमा किला ठोकाएर मरेर जान्छ । यसलाई ईशाई भाषाबाट जीशसको "सेल्फ स्याक्रिफाइस" भन्ने गरिन्छ ।

बौद्ध जगतमा मैत्रेय बोधिसत्व फेरि आउनेछ भनिएको जस्तै ईशाई धर्मानुसार पनि जेहोवा फेरी आउनेछन् भनिएको छ । इशाइहरू भन्छन् यस संसारमा प्रलय आउँछ, जेहोवाले उद्धार गर्छ । यसरी नै बौद्ध भन्छन् मैत्रेय बोधिसत्व पनि आउनेछन् यस संसारमा अन्जानी मूर्खहरूलाई सधैं प्रलयको अवस्थामा मैत्रेय बोधिसत्वले सबैलाई उद्धार गर्नेछ ।

अनु.-जनक, विश्वशान्ति विहार

थिमि देया विहार व वज्राचार्यपिं

- धर्मसुन्दर वज्राचार्य (थिमि)

(१) परिचय:-

नेपालमण्डल (स्वनिगः) या स्वंगू तःधंगु दे ये, यल, व ख्वप धुंकायागु तःधंगु दे थिमि खः । थ्व दे नं स्वनिगः पुलोगु किरातिकालिन वस्ति मध्ये छगू खः । थःगु हे मौलिक कला संस्कृति, रितिस्थिती, जात्रापर्व दुगु थ्व देय् दयकिया चाःया थलबल व थनया वाँउचा तरकारी नेपाः देसय् नां जाः । विक्रम संवतया संवतसरया शुभ दिनय् थन जुइगु स्वनिखः (३२) खःयागु विस्का जात्रा नं नेपाःयागु छगू प्रसिद्ध जात्रा खः ।

ये देपाखे ८ कि.मि. पूर्व (वंता) व ख्वपः देपाखे ४^१/_२ किमि पश्चिम (योता) लागु थ्व दे नेपालमण्डल (स्वनिगः) या दथ्वी लाः धैगु अनुमान दु । थ्व दे उत्तर (येता) - दक्षिण (यता) पाखे तःहाक जुया म्ये वान्कि जुया च्वंगु दु ।

(२) ऐतिहासिक पृष्ठभूमि:-

थिमि देसय् दुने व पिने लुयावःगु लिच्छविकालिन अभिलेखया लिधंसाय् थ्व दे किरातिकालिन वस्ति खः धैगु पुपिट जु । पशुपतिलिक देवपाटनय् छम्ह स्थानीय वासिन्दायागु छेय् जःग म्हुवले “संवत् ४०७ आषाढ शुक्ल प्रतिपदा व राजा मानदेवया नां” उल्लेखयाना तःगु ल्वहं पौ लुया वःगु दु । “थ्व ल्वहं पौ लिच्छवि राजा मानदेवयागु वि.सं. ५४१ पाखे यागु खः । थुकिं वोशिङ्ग ग्राम, दायिता पल्लि, थेम्मगं ग्राम उल्लेख जुया च्वंगु दु । नेपाःयागु इतिहासय् महासामन्त अंशुवर्मा लिपा इ. ६२४ निसं इ. ६४१ तक्क १७ वर्ष यागु शासनकाल लिच्छवि व गुप्त तय्गु द्वैत शासन खनेदु ।^१ थिमिया नीलवाराही स्थानय् लुया वःगु जिष्णु गुप्त उल्लेख जुयाच्वंगु अभिलेखय् जिष्णु गुप्त्यात “क्षमापति” धका राजोचित्त विशेषण विया तःगु दु । थ्व ल्वहं पौखय् याप्रिङ्ग ग्रामे, दुप्रङ्गग्राम व लुन्थ्री प्रदेश उल्लेख जुया च्वंगु दु ।^२ हात्तिमहाकाल च्वंगु अशुवर्मायागु अभिलेखय् “खातम्पल्ली” उल्लेख जुया च्वंगु दु ।^३

च्यु उल्लेखित लिच्छविकालिन अभिलेखय् उल्लेख जुयाच्वंगु असंस्कृत खंखः थेम्मृङ्ग, वोशिङ्ग, याप्रिङ्ग, दुप्रङ्ग, दायितापल्लि, लुन्थ्रीप्रदेश, खातम्पल्ली आदि किरातिकालय् प्रयोग याइगु खंखः खः ।^४ थुकिं छु सिइदु धायवले किरातिकालय् थिमियात “थेम्मृङ्ग” वोडेयात “वोशिङ्ग” व थिमि दे लिक याप्रिङ्ग, दुप्रङ्ग दायितापल्लि, खातम्पल्ली धैगु धाय् दु धका ।

नांदम्ह इतिहासकार डिल्ली रमण रेग्मीजु थिमि दे छगू पुलांगु वस्ति खः धका थःगु सफू Ancient Nepal लय उल्लेखयाना दिगु दु । लिच्छविकालय् नेपालमण्डलया स्वंगू दे कान्तिपुर, ललितपुर, व भक्तपुर नां मदुगु इलय् हे थिमि देयात “मध्यपुर्ण” धका उल्लेख जुया च्वंगु दु ।^५ (स्वयादिसं डि. आर. रेग्मी १९६०: राइट १८७० सारांशकर्ता कोर्त १९७६)

लामा गुरु छेचुकुस्योको निधन

नेपालका प्रसिद्ध रिम्पोछे लामा गुरु छेचुकुस्योको ८६ वर्षको उमेरमा २८ जेष्ठ, २०६० का दिन बैककमा उपचार गर्दा गर्दै निधन हुनुभयो । स्वयम्भू किण्डोलस्थित साङ्गोछ्योलिङ गुम्बा (बौद्ध धर्म महाविहार) का प्रमुख उहाँ श्री ५ महेन्द्रका मित साथी हुनुहुन्थ्यो । उहाँले धर्मोदय सभा, शान्तिका लागि एसियाली बौद्ध संघ लगायत विभिन्न संघ-संस्थाहरूमा योगदान पुऱ्याउनु भएको छ । विशेष गरेर नेपालको उत्तरी क्षेत्रको विकासमा योगदान दिएका रिम्पोछेले गरिब, असहाय, अपांग तथा अनाथका लागि बौद्ध एकेडेमी स्कूल स्थापना गर्नुभएको थियो जहाँ ४५० विद्यार्थी निःशुल्क अध्ययन गर्छन् ।

ध्व दे थुलि पुलां जुसां थन नगण्यरूप जक ऐतिहासिक तथ्य सामाग्री गथेकि ल्वहँ पौ, ताम्रपत्र, ताडपत्र आदि खनेदु । थुकिया मू हुनि सम्बन्धित निकायपाखें ऐतिहासिक सामाग्री इलय हे संरक्षण व सम्बर्द्धनया कमियाना मासेजुया वन । मेगू हुनि इतिहासकार तयगु धापूकथं सन् १८९७ व सन् १९३४ यागु विनाशकारी महाभूकम्प नं ऐतिहासिक सामाग्री ध्वस्त यात । ध्व महाभूकम्पय थिमि देया ८०% छें, देग सतः आदि ध्वस्त जुल ।^{१०} (Auden & Ghosh, 1934:391)

ध्व किरातिकालिन वस्तियागु मल्लकालय (1200-1768 A.D.)^{११} (Wiener, 1976:11) वया पुलांगु नां छ्यलावुला वःगु खनेमदु । ध्व इलययागु शिलापौ, ताडपत्रय^{१२} थेमिछेस्थान (ने.सं. ६३५), थेमि (ने.सं. ६४१) थेमिमध्यपुरीस्थान (ने.सं. ६७०), थेमि महास्थान, (ने.सं. ६९८), थेमिदंस्य (ने.सं. ७०७) मध्यपुलिस्थान (ने.सं. ७९६ व ने.सं. ८०४) आदि उल्लेखित जुया च्वंगु दु ।

थुकिं छु खं पुष्टि जु धायवले ध्व देया पुलागु नां थेम्मुङ्ग, थेमि खः । मध्यपुलि, मधेस्थान, मध्यपुरी धैगु नां विभाजित मल्लकालय (1480-1768 A.D.)^{१३} तिनि छ्यलावुला वःगु खः ।

(३) थिमि देया बार्तिन्दा-

ध्व किरातिकालीन वस्ति थौकन्हय नं छगू विशुद्ध नेवा वस्ति (Typical Newari Community) कथं धस्वाना च्वंगु दुनि । नेवाः जातिया कुल नां मूल रूपय गुभाजु, स्यस्यः कमि, ज्यापु आदि खः । नेवाः जातियात इमिसं मानय याइगु धर्म कथं स्वथिकय च्वथलेफु ।^{१४}

(१) बौद्धमार्गी

(२) शिव धर्मात्मवी

(३) धार्मिक सहिष्णुताया कारण थुखे उखे धाये मफुपिं

थिमि देसय नं च्वय न्थना थें नेवाः जातिया फुक्क जाति तयगु वसोवासयाना वया च्वंगु दु । ध्व च्वसूइ वज्राचार्य व विहारयागु खँय जक प्रकाश यायगु कृत याय ।

(४) विहारया पृष्ठभूमिः-

नेपाःया कायमचा भगवान् बुद्ध (इ.पू. ५६३-४८३)^{१५} प्रतिपादित याना बिज्यागु धर्म हे “बुद्ध धर्म” खः । बुद्धकालीन घटनाया बारे पालि साहित्य ब्वने वले गौतम बुद्ध च्वना बिज्याइगु थाययागु उल्लेख जुया च्वंगु दु । गथेकि- “एवं मे सुतं एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे.....” ध्व सूत्रया प्रारम्भय उल्लेख जुगु “विहरति” (च्वना बिज्यागु) खंगवःया अनुकरणय हे विहारया व्युत्पन्न जूगु

खः ।^{१६} थुकिं छु स्पष्ट जू धाःसा गौतम बुद्धया जीवित अवस्थाय हे वसपोल व वसपोलया-भिक्षु, भिक्षुणी संघपि च्वनिगु थाययात विहार धाइगु खः । बुद्धकालिन प्रसिद्धगु विहार थये खः- जेतवन विहार, पूर्वाराम विहार, घोषिताराम विहार आदि अथेहे शुद्धोदन जुजु गौतम बुद्धयात थःगु राज्य कपिलवस्तुई दयका व्यूगु निगोधाराम विहार खः ।

(५) नेपालमण्डलय बुद्ध धर्तिया प्रवेश व विहार

वंशावलीया आधारय गौतम बुद्ध नेपालमण्डलय न्त्यम्हम्ह किराती राजा जितेदस्तियागु शासनकालय विज्यात धका उल्लेख याना तःगु दु ।^{१७} अथेहे इसाया न्त्यगु शताब्दीया शुभ्रुड जिनमित्र पाखें च्वःगु “मूलसर्वास्तिवाद विनय सूत्र” खय भारतीय व्यापारीत नापं गौतमबुद्धया प्रमुख शिष्य भिक्षु आनन्द थः दाजुकिजापिनिगु हालखवर बुभेयायत नेपालमण्डलय वःगु खः ।^{१८} कोसल जुजु विडुडमं शाक्यगण राज्य कपिलवस्तु ध्वस्त यागुलि अनर्चपिं शाक्यत उत्तरपाखें नेपालमण्डलतक्क व दक्षिणय श्रीलङ्गतक वंगु खः ।^{१९} थुमिसं हे गौतमबुद्धया जीवित अवस्थाय नेपालमण्डलय बुद्धधर्म दुतहःगु धैगु अनुमान यायफु ।

बुद्धकालीन इलय हे नेपालमण्डलय बुद्धधर्म प्रचार जूगु खःसां थन विहार निर्माण जूगु खँ वा विहारयागु नां दुगु छुं ऐतिहासिक सामाग्री मलूनि । तर लिच्छविकाल (C.400-7500A.D.)^{२०} यागु यक्को अभिलेखय विहार, भिक्षु, भिक्षुणीसंघयागु उल्लेख जुया च्वंगु दु । लिच्छविराजा मानदेवया वाज्या वृपदेवयात “सुमन शासनपक्षपाती” धका पशुपती च्वंगु जयदेव द्वितीययागु अभिलेखय उल्लेखयाना तःगु दु ।^{२१} हाँडिगामय च्वंगु अंशुवर्मायागु अभिलेखय वौद्ध विहारयात सरकारी ढुकुटी पशुपति व दोलखाशिखर (चाँगुनारायण) यात विडगु समान वौद्ध विहारयात नं ६ पुराण २ पण धेवा (कोष) वियातःगु उल्लेख याना तःगु दु ।^{२२} थुकिं छु सिइदु धायवले लिच्छविकालय बुद्ध धर्म व हिन्दू धर्मयात राज्य समान दृष्टि स्वइ खः धका । थनया ऐतिहासिक तथ्यया आधारय महायान सम्प्रदायया प्रभाव लायवं नेपालमण्डलय न्हापांगु विहार सक्कःया उत्तरपाखे च्वंगु डाँडाँ “गुं विहार” स्थापना जूगु अनुमान यायफु ।^{२३}

नेपालमण्डलय महायानी वज्रयान परम्पराकथं विहार दयक्यगु जुया वया च्वंगु खः । विहार दयक्यवले मुख्यतया क्वयच्वया तयाकथं अङ्ग पूवनेमाः ।^{२४}

(१) चतुरकोण (प्यकुलागु) चोक

(२) खुल्ला दलाज

(३) वाहाया प्यखें पेति

(४) वाहाया मूलचो (क्वाचपाल चो) दुगु अलग कोथा

(५) बहालय दुहाँ वनेगु छगू हे जक मू लुखा
 (६) बाहाया दखी चैत्य
 थ्व अलावा बाहालय दुहाँ वनेगु मू लुखाया निखः
 जखः सिंह दय्फु । विहारय दुने गनेचो, महाकाचो, अजिमाचो,
 हनुमानचोयागु मूर्ति न दयमाः ।

(६) थिम्ति देसय् च्त्तंगु बिहार (बाहा)
 थिम्ति देया उत्तरपाखे इ देसय् (सरस्वती ख्यः) च्त्तंगु
 भ्रिगू शताब्दीया बसुन्धरा यागु प्रस्तरमूर्ति^{२३}, त्वालय त्वालय
 च्त्तंगु लिच्छविकालीन चैत्य, हात्तिमहाँकालं इनाक्वः वनेथाय
 च्त्तंगु तेह्रौं शताब्दिया वरद मुद्रा पदमहस्तय दनाच्चम्ह
 अवलोकितेश्वर या प्रस्तरमूर्ति^{२४} स्वयंवले थन शुरुनिसें हे बुद्ध
 धर्म माने याइपिं बासिन्दा त दु धैगु अनुमान याय्फु ।

थन च्त्तंगु बासिन्दातय् गुन्हि पुन्हिकुन्हु गुधाः हिति
 म्वल्हुगु, गुगु बाहालय चाहिलेगु गुताजि बुवःयागु क्वाति त्वनेगु
 व गुताजि लं फिइगु धैगु लोकउत्ति दु । थ्व लोकउत्तिया आधारय
 थन गुंगु वाहाः दु धैगु सिइदु । तर थौकन्हय च्यागू वाहाः वाहेक
 मदु ।^{२५} थन च्त्तंगु ज्याथःपिं मनुतयगु धापूकथं थिम्ति देया पुलांगु
 बजार “बाहाखा बजार” बाहायागु नाम हे च्त्तंगु खः । थन लिक्
 वाहा दयमा धैगु बयकपिनिगु धाफू दु । थ्व खँयात कया सुनानं
 अन्वेषण व अनुसन्धान थौतक्क यागु खनेमदुनि । यदि थन
 लिक्क वाहा दु धैगु पत्ता लगेजूस थिम्ति देसय् गुंगु वाहाः दु धैगु
 लोकउत्ति नं पाय्छि ज्जी ।

थिम्ति देसय् च्त्तंगु विहार (बाहा) या धलः
 विहार (बाहा) या नं प्रकलित नं थाय् विहारयद्वह विफर
 १) हेमयर्ण महाविहार -तःवाहा -मरुत्वाः -सुवर्णरूपयाम्ह
 २) गुणकीर्ति महाविहार -दिगु वाहा -दिगुत्वाः-सुवर्णरूपयाम्ह निम्ह

३) हेरनीलवर्ण महाविहार-याचि वाहा-कुर्तिचिवा -रक्तवर्णम्ह
 ४) गुणवाक्य विहार -बाकुवाहाः -चपाचो -X
 ५) हेरसुवर्ण विहार -न्हू वाहाः -चपाचो -X
 ६) जेतवन महाविहार -दथु वाहा -कसमातुन्थी -रक्तवर्णम्ह
 ७) पूर्वास्थित महाविहार-जीस्वां वाहा -गाचां -रक्तवर्णम्ह
 ८) पाटी विहार -पाटी विहार -पाचोत्वाः -रक्तवर्णम्ह
 थुपिं च्यागू विहारय नं छगू निगू जक विहार बाँलाक
 संरक्षण जुया च्त्तंगु दु । मेगु अप्पो धैथें विहार स्वस्व जीर्ण जुया
 वना च्त्तंगु दु । आयस्ताया हुनि विहार संघया दुजःतयस दयक्य
 फय्या च्त्तंगु खनेदु । थ्व च्यागू विहार मध्ये थौकन्हय प्यंगु विहार
 य जक चूडाकर्म (प्रव्रज्या संवर) ज्याभूवः न्त्यानावया च्त्तंगु दु ।
 उपिं विहारत थये खः (१) हेमवर्ण महाविहार (२) गुणकीर्ति
 महाविहार (३) हेरनीलवर्ण महाविहार व (४) पूर्वास्थित महाविहार
 (७) बुद्ध धर्मया विकासकक व वजाचार्यपिं

सिद्धार्थ कुमार नीगुदँया वैसय् महाभिनिष्क्रमण-याना
 स्वीन्यादँया वैसय् बुद्धत्व प्राप्तयाना विज्यात । बुद्धत्व प्राप्त
 लिपा प्यीन्यादं तक्क प्राणीपिनिगु कल्याणया कामनार्थ
 धर्मदेशनायाना च्ययदं दुबले महापरिनिर्वाण जुया विज्यात ।
 बुद्धया परिनिर्वाण लिपा समयानुसारं बुद्ध धर्मय् ह्यूपः
 वल । थुकथं बुद्ध धर्मय् वःगु ह्यूपयात वर्गीकरण- याना तःगु दु ।^{२६}
 सूत्रया रूपय् मन्त्रया आविष्कार- ईपू ४००-१०० इस्वी तक्क
 धारणी मन्त्रया रचनाकाल- ईपू १००-४०० इस्वी तक्क
 मन्त्रयान - इस्वी ४००-७०० इस्वी तक्क
 वज्रयान -इस्वी ७००-१२०० इस्वी तक्क
 बुद्ध धर्मय् वज्रयानया विकासलिपा “वजाचार्य” खंगवः
 छयलाबुला वल धैगु अनुमान याय्फु । प्रव्रज्यासंवर धुंका

Through **छैनराग जस्तो आगो छैन द्वेषसमान अपराध**
छैन पञ्चस्कन्ध जस्तो दुःख छैन शान्ति समान सुख ॥

Vision TOURS & TRAVELS (P.) Ltd.

(A Quality Tour Operator in Nepal)

PO BOX: 10666 THAPATHALI, KATHMANDU, NEPAL
 TEL: 244114, 258326, FAX: 977-1-244114/524588
 Email: vision@wlink.com.np, Website: www.visiontours.com

- Inbound Tour & Outbound Tour
- Cultural & Religious Tour
- Air Ticketing
- Hotel Booking

Lumbini: The birthplace of Lord Buddha

प्यंगू कवलय् वई । छगू कवलं दच्छि तक पाः फया, मेगु कवयात सिठी नखः कन्हे कुन्हु पाः वी । थ्व कवलय् न्हापां दिशीपूजा (आगं घो) या पाः वई । अनं पदमपाणी लोकेश्वरया पाः वई । अनं दिपंकर (अजाजु घो) यागु पाः वई । अले दिपंकर (अजाजु घो) यागु पाः वई । थनयागु घो पाः प्यंगू कवलं पिने च्वपिं वज्राचार्यपिन्त वनी मखु ।

थ्व घो पाः प्यदं छक कवलय पाः वइवले, कवलय दुने नं जः पिनि पालपाः पाः भई । थथे पालपा यांना पाः फइवले स्विनिदं (३२ वर्ष) प्यन्हु जक पाः फय् खनीपिं जः थन दु । प्यंगू कवलय स्विनिदं पाः फइपिं वाहा कवया जः त खः सा, प्यदं छक पाः फइपिं इनाक्वः या जःपि खः । थुकिं छु सिइदत धायवले वाहाक्वःया जः यक्को दुसा, इनाक्वःया जः तसकं म्हो ।

थ्व हेमवर्ण महाविहार वाहेक थन मेगु न्हयगू विहार (वाहा) दु । थ्व न्हयगूख्यं नं पूर्वास्थित महाविहार (जीस्वां वाहा) त्वःता मेगु खुगू वाहा प्यंगू कव मध्ये वाहा कवया जः पिसं दयका तःगु खने दु । थुकिं छु सिइदु धायवले प्यंगू कवया दुजः त मध्ये वाहा कवया दुजःत तुलनात्मक रूपं सम्पन्न व बुद्धधर्म प्रति श्रद्धावानपिं खः धका । उमिसं वाहाः स्थापनायाना थः मचातयत थःम्हं स्थापनायानागु बाहालय् चूडाकर्म (प्रब्रज्यासंवर) याका वंगु खने दु । वाहाः कवलय् नं थःगु वाहाः

मदुपिं दुजःत दु । थुमि चूडाकर्म (प्रब्रज्यासंवर) हेमवर्ण महाविहार (तःवाहा) स याई । मेगू स्वंगू कवया दुजःतयसं थःगु विस्कं विहार दयका तःगु खनेमदु । थुमि थः मचातयत चूडाकर्म थन हे हेमवर्ण महाविहारसं याई । थौकन्हय गुणकीर्ति महाविहार (दिगु वाहा) व हेरनीलवर्ण महाविहार (याचिवाहा) वाहेक मेगु वाहालय् संघ दुजःत मदय धुकल । अथे जूगुलिं थ्व निगू वाहालय् थः दुजःया मचातयत चूडाकर्म यायगु ज्या जुया च्वंगु दुनि ।

पूर्वास्थित महाविहार (जीस्वां वाहा) या वज्राचार्यपिं प्यंगू कवलय मलापिं खः । वरु थुमि प्यंगू कवया उपाध्याय पुरोहितपिं खः । हेमवर्ण महाविहार जुइगु लोकेश्वर या पूजा आदि ज्याभक्वः थनया वज्राचार्यपिं मूल उपाध्याय जुया यांना विज्याई ।

(१०) तवछिा

थिमि देया ऐतिहासिक धरोहर कथं धस्वानागु थ्व वौद्ध सम्पदा खः । थ्व वौद्ध सम्पदा नं स्विनिगः या तःधगु दे ये, यल व खपर्यां विहारं गरिमा तथा च्वथें थिमि देयागु गरिमा तथा च्वंगु दु ।

थनया लोकउत्तिकथं गंगु विहार दयमाःगु । तर च्यागु विहारजक खनेदुगुलिं छगू विहार मालेमाःगु थौया आवश्यकता खः । भी अजाजुपिसं दयका थकूगु ऐतिहासिक धरोहर थौकन्हय भीगु न्हयोने चतुवना ग्वतुला च्वंगु दु । थौया परिवेशायाना थः च्वना च्वंगु छेया पौ हे ल्होने मफुपिं संघदुज तयसं, विहारया छें दनेगु धैगु “ग्वाल फवयत चिकं मदुम्हेसिया, चाक मतः च्याके” धायथें जुया च्वंगु दु ।

थुकिं थिमिया कला संस्कृति, भीगु सम्पत्ति धैगु नारायात सार्थक यायत थन दुगु ऐतिहासिक धरोहरयात छि, जि, भी जुया नापं सम्बन्धित निकायपाखें नं संरक्षण व सम्बद्धन यायमाःगु समयया माग खः ।

पाठ टिप्पणी

- १) गोरखापत्र- २०५७ वैशाख ३०, शुक्रवार
- २) डा. जगदीशचन्द्र रेग्मी- लिच्छवी-इतिहास नेपाल र एशियाली अनुसन्धान केन्द्र, किर्तिपुर २०५३, पृष्ठ-१४२
- ३) धनवज्र वज्राचार्य- लिच्छविकालका अभिलेख नेपाल र एशियाली अनुसन्धान केन्द्र, किर्तिपुर, २०३०, पृष्ठ ४३१-३२
- ४) धनवज्र वज्राचार्य- पूर्ववत् संख्या-२ पृष्ठ ५२७-२८
- ५) सं.प्रा. ढुण्डिराज भण्डारी-नेपालको इतिहासका पाँच स्वर्णिम ने.रा.प्र.प., २०३९, पृष्ठ-१६

(लिच्छवि शिलालेखमा किरातकालिक वस्ती वा ठाउँका

अतुलनीय टिकाउ र आरामदायीसुविधाक
साथ Jialing को परम्परागत पावरको
आश्चर्यजनक संगम । आणैदेखि Jialing
हॉकन झुलु गनुहोस् र बाँकी अन्य
बाइकहरुभन्दा तपाईंलाई धेरै अगाडि
यसले पुर्चाएको महझुस गनुहोस् ।

Sugan Trading Company P. Ltd.

Jialing Complex, Basundhara, Ring Road
Kathmandu, Nepal
Tel : 4353136, 4355365, Max : 977-1-4355348,
E-mail : sujigan@mos.com.np
Tripureshwor Showroom, Tel : 249503

नाउँहरूको उल्लेख निम्न रूपमा पाइन्छ । (१) खकनप्रिङ्ग
(२) दुलनग्राम (३) खोपूङ्ग ग्राम वा माखो पूङ्ग (भक्तपुर)
(४) दुप्रङ्ग ग्राम (५) म्हासपूङ्ग-ग्राम (म्हेपि बालाजु जाने बाटोमा)
(६) युप-ग्राम (ललितपुर) (७) पिलीभिक्ष (८) भिम्म (९) खेलास्प
(१०) प्रोङ्ग प्रङ्ग (११) सिताती (१२) मैसिङ्ग (१२) थैन्यो
(१४) कुर्पासी (खोपासी)

६) Ulrike Muller- Thimi Social & Economic Studies on a Newar Settlement in the Kathmandu Valley.

७) Ulrike Muler- Ibid-Page 4

८) Ulrike Muller - Ibid - Page 5

९) सं. शंकरमान राजवंशी- भूमिसम्बन्धी तमसुक-ताडपत्र भाग-४ श्री ५ को सरकार, राष्ट्रिय अभिलेख, २०४४

१०) Luciano Petech- Mediaeval History of Nepal (C.750-1480) ROMAD, 1958, Page 1

११) रविन्द्र मधिकमि- नेवा: जाति व इमि कुनां (कुल नां) प्रतिसरा सायमि नेपालभाषा व ध्वया साहित्य विभागीय गोष्ठी लाकौल पिथना, महाबौद्ध ये, ने.सं. १११० पेज- १०५

१२) राहुल सांकृत्यायन- बौद्ध दर्शन किताव मदल, इलाहाबाद, १९४३ प.सं.-१९८३, पृष्ठ-१८

१३) भिक्षु सुदर्शन - नेपाली विहारका विशेषताहरू परियति श्रद्धालुहरू, २०४१, पृष्ठ-१

१४) बालचन्द्र शर्मा - नेपालको ऐतिहासिक रूप रेखा कृष्ण कुमारी देवी, वाराणसी २००८ पृष्ठ ६५

१६) भुवनलाल प्रधान - नेपालमा बौद्धधर्म ने.रा.प्र.प्र. काठमाडौं, २०४५, पृष्ठ -३०

१७) भुवनलाल प्रधान - बद्ध धर्म र शाक्यहरू युवा बौद्ध समूह, काठमाडौं, व.स. २५२९, पृष्ठ ३७

१८) Luciano Petech- Ibid-10

१९) धन वज्र वज्राचार्य - पूर्ववत् संख्या ३, पृष्ठ ५४८

२०) धन वज्र वज्राचार्य - पूर्ववत् संख्या ३, पृष्ठ ३२०

२१) स्व. बाबुराम आचार्य - नेपालको सांस्कृतिक परम्परा श्रीकृष्ण आचार्य, काठमाडौं पृष्ठ -२२

२२) भिक्षु सुदर्शन - पूर्ववत् संख्या १३, पृष्ठ ४-५

२३) हेम राज शाक्य - बसुन्धराया सांस्कृतिक पृष्ठभूमि

२४) हेम राज शाक्य - बुद्धमूर्ति: छगू अध्ययन च्वसापासा, ये, ने.सं. १०९७ पोहेला, पृष्ठ-११०

२५) थिमि देसय च्वंगु विहारया धलखय गुङ्ग चिवायात नं नवचैत्य विहारया नाम दुथ्याका सफू च्वया त.गु दु । जोन के.लोक व रत्नकाजी, जिजयरत्न वज्राचार्यपिनिगु सफुलि च्वयात.गु दु । ध्व खँ पायछि मजू ।

६) राहुल सांकृत्यायन - पुरातत्व-निबन्धावली किताव महल, इलाहाबाद, १९५८, पृष्ठ-१११

२७) यज्ञमान पति वज्राचार्य-वज्राचार्य: पुलुपालु पलेस्वां अंक १३

२८) यज्ञमान पति वज्राचार्य- पूर्ववत् संख्या-२७, पृष्ठ २२

२९) यज्ञमान पति वज्राचार्य -पूर्ववत् संख्या २७

३०) मरुत्वालय च्वंगु लोकेश्वर देग: न्यूने यागु चैत्यय हे यलया हिरण्यवर्ण महाविहार दिगुद्यो योगाम्बर साधनायाना थन स्थापनायाना थन हे दिगुद्यो यागु पूजायायगु चलन यात धैगु धापू दु । ध्व चैत्ययात दिगुद्यो माने याइपि थिमि देया प्यंगु स्व: या वज्राचार्य पिनि जक ख: ।

३१) हेम राज शाक्य - सक्षिप्त आर्यवलोकितेश्वर परिचय हेमराज शाक्य यल ने.सं. १०८०, पृष्ठ-१६

सिद्धार्थ जुइमह सुमेधयात दिपंकरया मैत्रीभाव

- बुद्ध एत्न "क" यल

धर्मया मिर्मिट उषाकालय

प्राणी ख:ला मानव, वल छमह उबलय

उच्च हिमशिखर पर्व:या मुलय

जातिसंघर्ष ज्वना: वया जुगलय ।

गन गुबलय गथे वल मस्युगु व जीवन

सुनां गुबलय गथे तल मथुगु वया मन,

गवाहालि दैगु वैत सकल विश्वासया जीवन

परिकल्पनाजक ख:ला वयागु व लगन ।

गुलि जन्म काये धुंकल वं

गुलि दु:ख सिये धुंकल वं

गुगु ईर्लानिसें कुत:व वैगुं

दीपंकर बुद्ध ध्वद्वीकूगु ।

कुत:ला फुकस्यां मञ्चीय:

अये हे फुकस्यां भंकायेय:,

लिलिन्हय:न्हय: पंगु लोकय

दत ऋषियात दर्शन उबलय ।

दीपंकर तथागत लँस बिज्या:बलय

ना:रक्कें ऋषि ग्नुन ध्वचलय तथागतया पला:दिके म्बलेम अन

दित तथागतया पला:उमह ऋषि खंबलय ।

कल्लणाया सागरं गथे न्हुइफे छमह ऋषिया म्हुय

न्हुइकु न्हुइकुं बुद्ध जुगु मन थीफे कर्पिनि झरीर्य ग्य,

मैत्रीभावया जलं खयेका:थनाकाल अन ऋषियात

वैगु हे वचनं हे वैगु अन्तस्करण न्यनेगु तथागत कुत: ।

“तर थौ सूचं बिया हया: छिं संघ लुमंका: दीगु जुया: दुला धका छुं धर्म-समस्या, महाराज ! थन जि हे वया ।”

“ख: भन्ते ! थौ जि बिचा:लुथें दइ मदइ संघ समर्थन खीकेगु मनं स:ता हया जि, यायत जिज्ञासा निवेदन ।”

थुलि धया अले मौर्य नरेशं, थ:म्हं धर्म व संघ नितिं अल्याख धन परित्याग यानागु, लोक हित भाव तया: मती

धर्मानुसार जीवन हनागु खँ व्याक्क न्यव्वया: धाल अले “भन्ते ! जगतय सुगतया धर्म शुभ चिरस्थायी ज्वीक्यत हे

दान त्यागमय चर्या थुकथं याये धुसेलि चित्त तया: दुगु जुलला थें अंश जित: नं दायाद बुद्ध-शासनया ।

महास्थविरं जुजुया ख्वाल्य थ:गु अनुभवी मिखा व्वया: मुसुहुं न्हिला: मतिसुम्क च्वना अल्प, धाल गम्भीर भाव हया:

“ख: महाराज ! जिन शासनया चिर हित कारण निरन्तर मस्युनि थुभनं धनादि सुकनं छिसँथे, त्याग सुनानं या:गु तर

राजन ! सत्य खँ कने हे मा:गु कर्तव्य कथं कने त्यना धन सम्पत्तिया परित्यागं जक दायाद प्राप्त ज्वीमखुन्हां !

धन द्रव्य धैगु अल्याख न्त्याको ब्युसां ज्वी ख: प्रत्यय जक धर्म-मिखाय ज्वी महान दायक, ज्वीमखु उलिं व मेगु छु नं ।”

न्यनेवं ख्यूल मन-ख्य: जुजुया आशा-नगु हे लुकुं विना: चाल विस्मात, वितर्क विचार शून्य जूगु थें फुक दुसुना: ।

नुगलय खँ व्वात कया: जिज्ञासा-लोक-कल्याण लक्ष्य कया: फक्को नं जिं धर्मनितिं धन चक्कं ल्हातं दान बिया ।

परमोच्च दान अझ नं थ्व मखुनि ! छुं मेगु दिन ज्वी, चाजि अजू ! धर्म-दायाद प्राप्त नितिं ज्या पूवने मा:गु छु थें मस्यु !

जिज्ञासू पहलं अले नरेशं, “भन्ते ! हे संघ गुरू ! शास्त्रानुसार महोत्तम धाइ यातसा गुकथं दान गुगु ?

कना विज्यासा कृपा तया: फुक चीका: अज्ञान हाकु सुपांय संशय न्हंका: थ:गु थ्व मन नं फइ सन्तोषं निर्मल याय ।”

सीका सम्राट अशोक्या मन व्यग्रतां जा:गु थ्वीक्यत खँ आचार्य तिष्य संघ-नायकं स्पष्ट ज्वीक फुक कन थुकथं

“महाराज ! छिगु राज्य-ढुकटी दुगु अतुल्य धन-धान्य न्हिथं धर्मनितिं छिं बिया च्वना दिल गथे थम्हं परित्याग मनं

चीमि जुया नं सुं गुम्हसैं यदि अथे हे थ:गु अर्जित धन धर्म भालपा लोक हित ज्वीक छ्चलसा याना पवित्र मन

परिमाण न्त्याक्को अल्याख जूसां, हे राजन ! छिगु दान स्वया निकृष्ट हीन व ज्वीमखु गबलें गुण अनुपात छुं उकिया ।

न्यना दिसं हे मगधाधिराज, अथे हे परम ध्येय ज्वना: त:मि वा चीमि सुं गुम्हसेनं निस्वार्थ जीवन नित्य हना:

थ:म्हं बुइका तइपिं सुं गुम्ह काय म्थ्याय संघय दान बिया: प्रव्रजित या:सा जक हे दइ ख: दायाद धर्म-शासनया ।

न्हंके मव्युसा जक हे लोकय बुद्धया संघ परम्परा च्वनी चिरस्थायी जुया: सत्धर्म, न्यना: थ्व धरती बोधि-प्रभा ।

संघ थ्व कायम सदां ज्वीकेत ल:ल्हायफुम्ह थ: सन्तति हे सुधर्म-शासन थ:ला:म्ह जुया: अंश्याहारी जुइ उम्ह हे ।”

ता:तुनागु फल प्राप्त नितिं बाय्मालिगु थ: मस्त लिसे महिमा विशिष्ट दानया कंगु गुरू तिष्यया खँ न्यलिसे

कथंहं.....

Happy Baishakh Day 2547

With Best Compliments
of

CE

CONSTRUCTION PVT. LTD.

Bagmati Chambers, Mlat 4/5
Ka 2-2/18 Milan Marg, Teku
P.O. Box 1223, Kathmandu, Nepal
Phone No. 4243120, 4252124
Fax : 977-1-4231043
E-mail : cecon@mail.com.np

The Great Gilded Shwedagon Pagoda

The Shwe Dagon Pagoda is one of the World famous Pagoda, which is located in Yangon (Rangoon), Myanmar (Burma). The Shwe Dagon rose superb, glistening with its gold, like a sudden hope in the dark night of the soul of which the mystics write, glistening against the fog and smoke of the thriving city.

It has been said there is more gold on the Shwedagon Pagoda than in the vaults of the Bank of England. Given the way in flatiron has eroded the West's financial reserves in recent years, few would deny the possibility. The massive bell-shaped stupa, which soars nearly 100 meters (326 feet) above its hilltop surroundings, is a treasure-trove inside and out.

Inside, according to legend, are enshrined eight hairs of the last Buddha, as well as relics of three previous Buddha's (who are said to come at 5,000 year in thermals). And outside... well, the stupa is plated with 8,688 solid gold slabs, each worth more than US \$ 400 today. The tip of the stupa is set with 5,448 diamonds and 2,317 rubies, sapphires and topaz. A huge emerald sits in the middle to catch the first and last rays of the sun. All this is mounted on and above a 10-meter (33-foot) *hti* (umbrella), built upon seven gold-plated bars, decorated with 1,065 golden and 420 silver bells. The golden stupas is surrounded by more than 100 other buildings-smaller stupas, pavilions and administrative hall.

It is here, of course-at the gem of gems for every Buddhist in a staunchly Buddhist country-that antsy tour of Rangoon should begin.

The Legend of Shwedagon

King Okkalapa of Suvannabhumi, land of the Tailings, lived in the region near Singuttara Hill in Lower Burma at the time Siddhartha Gautama was a young man in northern India. The hill was a holy place, because relics of three past A-a staff, a water dipper and a piece of garment- were enshrined atop the hill. Yet because nearly 5,000 years had passed since the last Buddha had walked the Earth, the hill

would soon laze its blessedness unless the next Buddha appeared and offered a gift. So Okkalapa spent many hours atop the hill, meditating and praying that relic might be obtained.

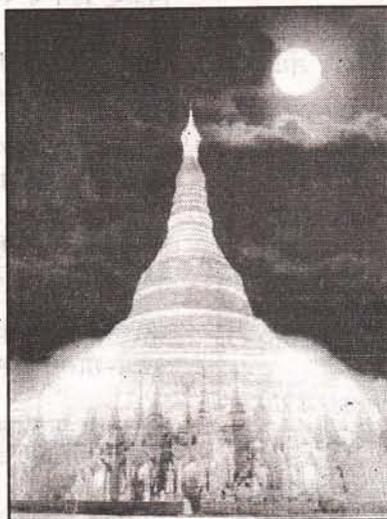
Buddha was born in Lumbini, Nepal. In India, meanwhile, Gautama achieved enlightenment under the Bodhi tree in Bodhgaya. Soon he magically appeared before Okkalapa and promised that the king's wish would be granted. He thereupon meditated under the Bodhi tree for 49 days before accepting his first gift: a honey-cake offered by Tapussa and Bhallika, merchant brothers from the village of Okkala. To express his gratitude, Gautama plucked eight hairs from his head and gave them to the merchants.

The merchants' journey home was beset with problems. On the overland leg of the trip, the king of Ajetta robbed them of two of the Buddha's hairs; while crossing the Bay of Bengal, the seabed-dwelling king of the Nagas took two more.

But when they reached Okkala, King Okkalapa had a great feast prepared. The native gods and *nats* took part, and together they decided a place to erect a stupa for enshrining all the Buddha relics.

When King Okkalapa opened the casket containing the Buddha's hairs, he discovered that all eight hairs were miraculously in place, despite the robbery of half of them. As he did so, the hairs emitted a brilliant light that rose high above the palm trees and radiated to all corners of all worlds. Suddenly the blind could see again, the deaf could hear, the dumb could speak, and the lame could walk. The earth quaked, lightning flashed, the trees blossomed and bore fruit, and a shower of precious stones rained down.

A 20-meter (66-foot) high golden pagoda was erected over the shrine containing the relics. Smaller pagodas of silver, tin, copper, lead, marble and iron brick were built one over the other, within the golden pagoda, to enshrine the relics.

Inventory of Principal Bahals of Lalitpur

(v) Baladharagupta Samskarita Baladharagupta Mahavihar (Yachhu Baha)

- Purna Chandra Shakya

Local Name: Yachhu Baha

Location: Yachhu Baha Tole just north to Sundhara, Lalitpur Sub-metropolis Ward No. 7.

Style: Two storied main shrine with incomplete Bahal Courtyard.

Kwapa-dya: Red faced image of Shakyamuni facing north.

Constructed: Probably in 17th century¹ but exact date is unknown. The earliest known palm-leaf document dated on 782 N.S. (ca. 1661-2 A.D.) mentions that Abhaya Raj Shakya's grandson Jayadev Shakya was still residing at Yachhu Baha. The earliest palm-leaf document referred to land deeds 750, 777, 780 and 788NS and Torana's 794NS are also mentioned by some scholars.

Renovated: 873 NS (ca.1752-3 AD), 1922, after the 1934AD's great earthquake and now Aaju Harka Bahadur Shakya of Uku Baha Sangha is gradually repairing since early 1960's.

Lineage Deity: Yogambara at Kani Baha.

Sangha: nearly 60 initiated Shakyas, whose ancestors belong to Uku Baha Sangha.

Busadan : Kalasha Puja observed in fullmoon day of Magha.

Area Covered: 7 Aana 2 Paisa 3 Dam (Hera Kaji Bajracharya: 2000, p.43)

Legendary or Historical Information:

- The original Sangha of Yachhu Baha died out and late Bhimnarasimha Shakya of Uku Baha Sangha came to preserve this Baha.
- According to Bhikshu Sudarshan, Abhaya Raj Shakya "the initiator of Mahabouddha" had three wives and friction developed within the family when he married third wife. His second son Maya Raj and his offspring including Jayadev settled at Yachhu Baha.

Social and Ritual Information:

- Any interested Uku Baha Sangha members can initiate Chuda Karma, in this Baha.
- Formally there is a provision of 5 Aajus¹ but now only one active Aaju.
- The service of Kwapa-dya is performing by Aaju Harka Bahadur Shakya (Maahila Aaju).
- Kalasha Puja on fullmoon day of Magha, monthly Chahre Puja, Pancha Daana are main ceremonies.
- Busadan and Sangha feast are occasionally practicing nowadays.

- The Sangha have no proper records of their members.

Economic Information:

- Sangha members have mixed occupations e.g., stone crafts, metal crafts and shops nowadays.
- No one is employed in government or semi-government services.
- No Guthi land is found.

Physical Information:

- Only two families belong to Uku Baha Sangha in the courtyard.
- Architectural appearance of the Bahal courtyard is not found satisfactory level.
- Bahal structure is physically ill due to lack of funds and inactive Sangha members.

Institutional Linkage:

- The present Sangha originally came from Uku Baha and they still participating the annual feast and Puja of the lineage deity jointly with Uku Baha Sangha.
- Yachhu Baha is a member of Lalitpur Baudha Vihar Sangha.

To be continued....

(Foot notes)

¹ Pruscha, Dr. Carl (Co.), Kathmandu Valley Vol. II, Kathmandu: HMG/ DHBPP, 1975, p.179.

२५४७ औं बुद्ध पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा बुद्धभूमि लुम्बिनीको नव निर्मित मायादेवी मन्दिरको शिलापत्र श्री ५ महाराजाधिराज ज्ञानेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव सरकार तथा श्री ५ बडामहारानी कोमल राज्यलक्ष्मी देवी शाहदेव सरकारको बाहुलीबाट अनावरण गरिबक्सियो । लुम्बिनी विकास क्षेत्रको आयोजनामा विशेष कार्यक्रमको आयोजना गरिएको थियो । यसै अन्तर्गत पहिलो पटक लुम्बिनी उद्यानमा महापरित्राण पाठ सम्पन्न भएको छ ।

यसपालि ललितपुरको हःखा टोलमा आयोजित २५४७ औं बुद्ध पूर्णिमाको विशेष समारोहमा श्री ५ महाराजाधिराज ज्ञानेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव सरकार तथा श्री ५ बडामहारानी कोमल राज्यलक्ष्मी देवी शाहदेव सरकार सवारी होइबक्सियो । ललितपुर बुद्ध जयन्ती समारोह समितिका अध्यक्ष पूर्व मुख्य सचिव तीर्थमान शाक्यको सभापतित्वमा सार्वजनिक सभाको आयोजना गरिएको थियो । विभिन्न साप्ताहिक कार्यक्रमको पनि आयोजना गरियो ।

आनन्दकुटीमा बौद्ध सार्वजनिक सभा

२५४७ औं बुद्ध जयन्ती समारोह समितिका अध्यक्ष भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको सभापतित्व एवं सम्माननीय प्रधानमन्त्री लोकेन्द्र बहादुर चन्दको प्रमुख आतिथ्यत्वमा बौद्ध सार्वजनिक सभाको आयोजना गरियो । संघ उपनायक भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर समक्ष पञ्चशील प्रार्थना पछि महासचिव गौतम शाक्यले स्वागत गर्नुभयो । उपाध्यक्ष श्याम कृष्ण मानन्धरले श्री ५ महाराजाधिराज ज्ञानेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव सरकारबाट वक्स भएको शुभ सन्देश पढेर सुनाउनु भयो । सोही बेला बुद्धशासनिक क्षेत्रमा विविधतवरले योगदान दिने व्यक्तित्वहरूलाई कदर-सम्मान स्वरूप यसपालि संघ उपनायक बुद्धघोषमहास्थविर, अनागरिका धम्मवती र चस्वाँद्वेका उपासक हर्ष बहादुर मानन्धरलाई सार्वजनिक रूपमा प्रधानमन्त्रीद्वारा सम्मान गरियो ।

सो सभामा श्रीलंकाका महामहिम राजदूत आशिर्वाथम, म्यानमार राजदूतावासका प्रतिनिधि क्यो जेया, आनन्दकुटी विहार गुठीका अध्यक्ष भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरले पनि बोल्नु भयो । सो सभामा उपाध्यक्ष बुद्धरत्न वज्राचार्यले धन्यवाद जापन गर्नुभयो ।

श्रामणेर प्रवज्या छिविट सम्पन्न

हरेक वर्ष भै अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध भावना केन्द्रमा ३९ जना श्रामणेर प्रवज्या शिविर र विपश्यना भावना शिविर सम्पन्न भयो । कार्यक्रममा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरको उपस्थितिमा भिक्षु ज्ञानपूर्णक र सुजनपियाबाट दुर्लभ प्रवज्या वारे उपदेश दिनु भएको थियो ।

कार्यक्रमको समापनमा अ.वौ.भा.केन्द्रका अध्यक्ष रत्नमान शाक्य, बुद्ध जयन्ती समारोह समिति, ललितपुरका अध्यक्ष तीर्थमान शाक्य, सल्लाहकार धर्मरत्न शाक्यले मन्तव्य दिनु भयो ।

मैत्रेय युवा संघको आयोजनामा ध्यान

मैत्रेय युवा संघको आयोजनामा बौद्ध समस्कृत विहार मा सत्यनारायण गोयन्काको निर्देशन अनुरूप विपश्यना ध्यानको भिडियो टेप प्रस्तुत गरियो र श्रद्धालुहरूबाट सोधिएका जिज्ञासाहरूलाई आचार्य बोधि वज्राचार्यले जवाफ दिनु भयो ।

बानेश्वरमा पनि विभिन्न कार्यक्रम

नयाँ बानेश्वर काठमाडौं स्थितविश्व शान्ति बौद्ध शिक्षालय, भ्याली भ्यू इङ्ग्लीस स्कूल, शिद्वार्थ विद्या सदन, नारायण बोर्डिङ्ग स्कूल, इ.पि. एस. स्कूल, भि.एस. निकेतन, शान्ति शिक्षा सदनका छात्रछात्राहरू सहित शिक्षक-शिक्षिका, धम्मोपासक-पासिकाहरूले बुद्ध जयन्तीको अवसरमा विभिन्न टोल, चोक, मार्गहरू परिक्रमा गरी विश्वशान्ति विहारमा पुगी सभामा परिणत भयो । प्रमुख अतिथि भिक्षु बोधिज्ञानबाट धार्मिक उपदेश पछि अमिता धाखा, देवकाजी शाक्य, किशोर श्रेष्ठ, धर्मरत्न शाक्य, दुर्गा शाक्य र प्रदिप शाक्यले बोल्नुभयो । त्यस्तै खडकरत्न शाक्यज्यूको अध्यक्षतामा सम्पन्न सो कार्यक्रम भोजपुर र चैनपुर शाक्य समाजको आयोजनामा सम्पन्न भएको थियो । उहाँहरूले रत्नदान कार्यक्रमको आयोजना पनि गर्नुभयो ।

ओम बहाल

काठमाडौं ऊँ बहाल सहलह पूचःको आयोजनामा बुद्ध पूजा, धर्म देशना र दान प्रदानको कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ । पूचः का सल्लाहकार रत्न कुमार शाक्य अध्यक्ष सुजीत

शाक्यले बोल्नुभएको सो सभामा भिक्षु सुशीलले धार्मिक प्रवचन दिनुभयो भने दी शाक्य फाउण्डेशनका सचिव डा. लक्ष्मण शाक्य र बाबु राज शाक्यले पनि बोल्नुभएको सो सभा मणिकर शाक्यले संचालन गर्नुभयो ।

हाँडिगाउँ

हाँडिगाउँमा भिक्षु आनन्दको प्रमुख आतिथ्यत्वमा एवं श्यामलाल चित्रकारको सभापतित्वमा वृहद सभाको आयोजना गरियो । शान्ति पद यात्राको पनि आयोजना गरिएको सो समारोहमा अनागारिका इन्द्रावतीले बौद्ध भण्डोत्तोलन गरिसकेपछि भिक्षु आनन्दले धार्मिक उपदेश गर्नुभयो भने सूर्यलाल प्रजापतिले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभयो । बुद्ध पूर्णिमाको एक दिन अगाडि अनागारिकाहरुबाट भिक्षाटनको कार्यक्रम रहेको थियो भने साप्ताहिक धर्म देशना कार्यक्रम पनि आयोजना गरिएको थियो ।

श्रीघः ज्ञानमाला भजनको बुद्ध जयन्ती कार्यक्रम

श्रीघः ज्ञानमाला भजन खलःको "ज्ञानमाला एकल प्रतिस्पर्धा प्रतियोगिता" प्रजाभवनमा भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, अ. धम्मावती, उपासक ज्ञानज्योति कंसाकार तथा द्रव्यमान सिंह तुलाधरबाट संयुक्त रूपमा उद्घाटन गर्नुभयो । उपत्यकाका १८ वटा ज्ञानमाला खलःबाट आ-आफ्नो प्रतिभा प्रतिस्पर्धात्मक रूपमा प्रस्तुत गरिएको थियो । ज्ञानमाला प्रतिभा प्रतियोगितामा पुरुष तर्फ मयूर वर्ण महाविहार भजन खलःका दिपक वज्राचार्य, महिला गायिका तर्फ बौद्ध जागरण समितिका लक्ष्मी महर्जन, लयमा नगां ज्ञानमाला भजन खलका सन्तोष महर्जन, रचनामा बसुन्धरा ज्ञानमाला भजन खलःका भिक्षु सुशील, संगीत संयोजनमा नगां ज्ञानमालाकै सन्तोष महर्जन प्रथम भएका थिए । त्यस्तै गरी नगां ज्ञानमाला भजन खलः, बौद्ध जागरण समिति र यशोधरा महाविहार क्रमशः प्रथम द्वितीय र तृतीय भएका थिए । विजयी टोलीलाई उपहार तथा पुरस्कार वितरण गरियो भने खलःका सचिव अमिरमान शाक्य, उपाध्यक्ष मणिकरत्न शाक्यले पनि बोल्नु भयो । यसरी नै बुद्ध पूर्णिमा महोत्सवकै उपलक्ष्यमा देशमा स्थायी शान्तिको कामना गरी सुप्रसिद्ध म्याराथुन धावक वैकुण्ठ मानन्धरका साथै रत्न तुलाधर र रामकृष्ण महर्जले संयुक्त रुपमा काठमाडौं-दोलखा १४० कि.मि. म्याराथुन दौड आयोजना गरिएको थियो । सहभागी टोलीलाई बौद्ध परम्परा अनुसार भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, पण्डित बद्रीरत्न वज्राचार्य, लामा गुरु धुप्योक रिम्पोचे तथा अनागारिका धम्मवतीले बौद्धभण्डाप्रदानगरी म्याराथुन शुभारम्भ गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा खलःका अध्यक्ष रामरत्न तुलाधरले सफलताको कामना गरी शुभकामना व्यक्त गर्नुभयो ।

हाजिर जवाफ प्रतियोगितामा बौद्ध युवा कमिटी प्रथम

२५ ४७ औं बुद्ध पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा ३२ औं बुद्ध र बुद्ध धर्म सम्बन्धित ललितपुर जिल्ला व्यापि बौद्ध हाजिरी जवाफ सम्पन्न भयो । दिपकर बौद्ध परियत्ति शिक्षालयको आयोजना, अमिता धाख्वाको संयोजकत्वमा एवं हेराकाजी सुजिकाको सक्रियतामा २० वटा समूहले भाग लिएको सो प्रतियोगिताको अन्तिम चरणमा बौद्ध युवा कमिटी, भुटापोल प्रथम, अध्ययन मण्डल वृवहाल द्वितीय, शाक्य सिंह परियत्ति शिक्षालय तृतीय तथा शाक्य सिंह विहार चौथो भएको थियो । प्रथम हुने टोलीमा सुनिल महर्जन, अनिल महर्जन र साउराजा शाक्यले भाग लिएका थिए । विजयी टोलीलाई प्रमाण पत्र तथा पुरस्कार प्रदान गर्नुहुने प्रमुख अतिथि राजपरिषदका सदस्य बुद्धिराज वज्राचार्य र प्रा.आशाराम शाक्यले बोल्नुभयो । त्यसवेला बौद्ध विद्वान धर्मरत्न शाक्य त्रिशुलीलाई दोसला ओढाई सम्मान गरियो । यसपालिको हाजिरीजवाफ कार्यक्रम विशेषगरी अमिता धाख्वाको नेतृत्वमा महिलाहरुकै सकृयतामा भव्यरूपले सम्पन्न भएको कुरालाई प्रशंसा गरिएको पाइयो ।

२०२८ साल देखि निरन्तर रूपमा आयोजना हुँदै आएको हाजिर जवाफ प्रतियोगिता आउने सालमा अध्ययन मण्डल वृवाहालले आयोजना गर्ने भएको छ ।

ज्ञानि वनमा बुद्ध पूर्णिमा

ललितपुरको गोदावरीमा अवस्थित शान्ति वनमा भगवान् बुद्धको प्रतिमा स्थापनाको वार्षिकोत्सवको उपलक्ष्यमा वृहत धार्मिक सभाको आयोजना गरियो । त्रिपिटकाचार्य श्रद्धेय भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरको प्रमुख आतिथ्यत्वमा सम्पन्न कार्यक्रममा शान्ति संघका अध्यक्ष विजय वज्राचार्यले स्वागत गर्नुभयो । भिक्षु सुशीलबाट प्रवचन पश्चात संघका सचिव विणा कंशाकारले वार्षिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुभयो । यस पछि प्रमुख अतिथी भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरले वार्षिक उत्सव एवं बुद्ध पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा प्रकाशित शान्ति वन स्मारिकाको लोकापण गर्नुभयो भने १७६ पृष्ठको स्मारिका सम्बन्धी प्रधान सम्पादक भिक्षु कोण्डन्यले बोल्नु भयो । सहभागी उपासक उपासिकाहरुलाई शान्ति संघको तर्फबाट जलपान भोजनको व्यवस्था गरिएको थियो भने कार्यक्रमको सञ्चालन भिक्षु निगोधले गर्नुभएको थियो ।

नगदेश

नगदेश बौद्ध समूह र बौद्ध ल्यायम्ह पूचःद्वारा नगदेशमा विभिन्न कार्यक्रमको आयोजना गरियो । श्रामणेर ज्ञानोदयबाट धार्मिक उपदेश गरिएको सो सभामा तुल्सीमान दुवाल र सचिव कृष्ण कुमार प्रजापतिले मन्तव्य दिनुभयो । अध्यक्ष न्हुछे कुमार

सिके मनले परियत्ति परिक्षामा उत्तीर्ण छात्र-छात्राहरूलाई पुरस्कार वितरण गर्नुभयो । यसपालि नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा अन्तर्गत प्रारम्भिक तृतीय वर्षमा भवानी मैजुले प्रथम श्रेणीमा प्रथम स्थान हासिल गरी विहारको प्रतिस्था कायम गरिएकोमा खुशी व्यक्त गरिएको छ ।

थिमी

यसपालि पाटी विहारले विभिन्न साप्ताहिक कार्यक्रमको आयोजना गरी बुद्ध पूर्णिमा मनाइयो । साप्ताहिक रूपमा धर्मदेशनाको आयोजना गरी बौद्ध देशहरूको जीवन गरित्र भल्किने वृत्तचित्र पनि प्रदर्शन गरियो भने यसको राम्रो प्रभाव परेको थाहा हुन आएको छ । साप्ताहिक धर्मदेशनामा महास्थविरहरू आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप, भिक्षु अश्वघोष, भिक्षु ज्ञानपूर्णक, भिक्षु सुमेध र भिक्षु आनन्द, भिक्षु कोण्डन्य, भिक्षु सुशील तथा अनागारिका धम्मवतीले प्रवचन गर्नुभयो । यसपालि श्याम मानन्धरको सकृय संयोजकत्वमा कार्यक्रम भएको थियो ।

बनेपामा बुद्ध पूर्णिमा

बनेपास्थित सुदर्शन विहारबाट भिक्षुहरु, उपासक उपासिकाहरु तथा विभिन्न संघ संस्थाहरूको उपस्थितिमा रथयात्रा-शान्ति पदयात्रा गरी चन्द्रकीर्ति विहारमा पुगेपछि धार्मिक सभामा परिणत भयो । सो सभामा भिक्षु बोधिसेन महास्थविर र भिक्षु राहुलले धार्मिक प्रवचन गर्नुभयो भने किरण शाक्यले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभयो । क्षीर भोजन पनि गराइएको सो समारोहमा रजितकार समाजद्वारा चिसो पेय पदार्थ वितरण गरिएको थियो ।

विराटनगर

विराटनगर बु.ज.स. समिति र युवा बौद्ध संघले विभिन्न कार्यक्रमको आयोजना गरी अन्तर मा.वि.नगर स्तरीय बौद्ध हाजिरी जवाफ, "बुद्धको शिक्षा तथा आजको युगमा यसको महत्व" विषयक वक्तृत्व कलाको आयोजना गरियो । अध्यक्ष मोहन शाक्य र मोहन ताम्राकारको मन्तव्य, मुख्यअतिथि भिक्षु शोभनबाट धर्मदेशना तथा संयोजक अमित शाक्यबाट सोनिला शाक्य मन्तव्य व्यक्त गर्नुभयो । हाजिर जवाफमा क्रमशः गौतम बुद्ध मेमोरियल स्कूल, वि.के.मि.एम स्कूल, जानकी बोर्डिङ्ग स्कूल क्रमशः पहिलो, दोश्रो र तेश्रो भए । वक्तृत्वकलामा साहित्यकार परशु प्रधान निर्णायक भएकोमा स्टार सकेण्डरी बोर्डिङ्ग स्कूल प्रथम, अरनीको बोर्डिङ्ग स्कूल द्वितीय तथा सगरमाथा बोर्डिङ्ग स्कूल तृतीय भयो । उत्कृष्ट तथा अनुशासितमा जानकी बोर्डिङ्ग स्कूल छनौट भयो । पुरस्कार मोरङ्ग जिल्लाका प्रमुख अधिकारी दोलख बहादुर गुरुङ्गबाट पुरस्कार वितरण गरियो ।

लुम्बिनीमा हाजिर जवाफ प्रतियोगिता

अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध समाजद्वारा जिल्ला व्यापी हाजिर जवाफ प्रतियोगिता लुम्बिनीमा भू.पू.लु.वि. कोषका उपाध्यक्ष गजेन्द्र लामाको प्रमुख आतिथ्यत्वमा सम्पन्न भयो । हरैया उच्च मा.वि.रुद्रपुरका हरि ढकाल, चन्द्र व. थापा, बाल कृ. भट्टराई, त्यस्तै भवानी उच्च मा.वि.का कृष्ण प्रसाद पाण्डे, शार दा, लोकनाथ, केरवानी उच्च मा.वि.का केशव न्यौपाने, सन्दिप, सुष्मा, क्रमशः प्रथम, द्वितीय र तृतीय भएको सो प्रतियोगितामा शान्ति नमूना मा.वि. र पब्लिहवा मा.वि. सात्त्वना भएका थिए । विजयी विद्यालय र विद्यार्थीहरूलाई शिल्ड, पुस्तक, बुद्धमूर्ति र नगद वितरण गरियो । संस्थापक एवं अध्यक्ष भिक्षु मैत्री, उपाध्यक्ष सुवर्ण शाक्य, वखत बहादुर चित्रकार, गोविन्द चित्रकारले मन्तव्य व्यक्त गर्नुभयो । हरैया उच्च मा.वि.ले लगातार तीन पल्टसम्म विजयी बनी रनिङ्ग शिल्ड प्राप्त गर्न सफल भएको छ ।

पोखरा

धर्मशीला बुद्ध विहार र बौद्ध अधौ सदनले साप्ताहिक रूपमा बुद्ध-पूर्णमा मनाउन पोखरामा दुईवटा समारोह समिति गठन गरी कार्यक्रम सफलतम रूपमा सम्पन्न गरेको छ । शान्ति स्तूपबाट शुभारम्भ गरिएको साप्ताहिक कार्यक्रममा भिक्षु श्रद्धानन्दले धार्मिक उपदेश गर्नुभयो । यसरी नै बौद्ध युवा संघको सकृयतामा निशुल्क स्वास्थ्य परीक्षण र औषधी वितरण, धर्मशीला बुद्ध विहारको आयोजना र मैत्री संघको सकृयतामा ध्यानशिविर, धर्मसंघ बुद्ध विहारमा अल्पकालीन प्रब्रज्या-सामूहिक व्रतबन्ध तथा इही, बौद्ध अधौ सदनबाट दृष्टिविहीन विद्यार्थीहरूलाई शैक्षिक सामग्री प्रदान, बौद्ध अधौ सदन, धर्मशीला बुद्ध विहार र धर्म संघ विहारमा भिक्षु कोण्डन्यबाट धार्मिक प्रवचन सम्पन्न भयो ।

बुद्ध पूर्णिमाका दिन शुभ प्रभात सँगै शान्ति पद यात्रा र धार्मिक सभाको आयोजना गरिएकोमा भिक्षु निगोधबाट धार्मिक प्रवचन सम्पन्न भयो । दिवा समयमा बौद्ध अधौ सदनमा बौद्ध सार्वजनिक सभा सम्पन्न भयो र प्रमुख अतिथिबाट सदनलाई सहयोग गर्नेहरूलाई प्रशंसा पत्र प्रदान गरियो । विभिन्न वक्ताहरूले बोलेको सो सभामा भिक्षु निगोधबाट धार्मिक प्रवचन गर्नुभयो । सदनमा यसपाली वैदाम निवासी प्रबल गुरुङ्गबाट खीर भोजनको व्यवस्था गर्नुभएको थियो । बुद्ध महोत्सव कै उपलक्ष्यमा पोखरेली युवा सांस्कृतिक संघले आयोजना गरेको काव्य सन्ध्या साँभामा विभिन्न कविहरूबाट कविता प्रस्तुत गरिएको थियो । कार्यक्रममा वरिष्ठ कवि, साहित्यकार लगायत बौद्ध युवा संघ पोखराका निवर्तमान अध्यक्ष उत्तममान बुद्धाचार्य तथा काठमाडौंका सविता धाख्वाले पनि मन्तव्य व्यक्त गर्नुभयो । त्यस्तै गरी नागवेली समाजबाट पनि बुद्ध पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा प्रवचन कार्यक्रमको आयोजना गरिएको थियो ।

विःशुल्क स्वास्थ्य परीक्षण र औषधी वितरण

युवा बौद्ध संघ, धर्मशीला बुद्ध विहारले निःशुल्क स्वास्थ्य परीक्षण तथा औषधी वितरण कार्यक्रमको आयोजना गरियो । भिक्षु श्रद्धानन्दबाट दीप प्रज्वलन गरी समुद्घाटन गरिएको सो कार्यक्रममा डा. भाइरल शाक्य, उद्योग वाणिज्य संघका अध्यक्ष रमेश कर्माचार्यले मन्तव्य व्यक्त गर्नुभयो भने यु.वौ.स.का अध्यक्ष प्रकाश उदासको सभापतित्वमा कार्यक्रम सम्पन्न भयो । स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रममा डा. भाइरल शाक्य डा.यमुना सुवाल, डा.सुनिता पन्त, डा.मालती त्रिपाठी, डा.बसन्त ताम्रकार, डा.नारायण गौतम, डा.यज्ञमान शाक्य, डा.रघुवंश त्रिपाठी, डा.नरेन्द्र गुरुङ्ग, डा.रजनी कोइराला, डा.अरुण कुमार भा र अनुपम मिश्रले सेवा पुर्याउनु भयो ।

पोखरा मेडिकल, शाक्य ड्रग हाउस र रुपा फर्माबाट स्वास्थ्य सामग्रीहरू उपलब्ध गराइएको सो कार्यक्रममा करीव एक लाख बराबरको औषधी वितरण गरिएको थियो । मिन.व. शेरचन स्टोर्सको तर्फबाट त्यसदिन भोजनको व्यवस्था गरिएको थियो । जसमा १०४५ जनाको स्वास्थ्य परिक्षण गरी औषधी वितरण गरियो ।

हेटौँडा

प्रज्ञामहाविहार तथा मकवानपुर वज्राचार्य शाक्य ल्यायम्ह पूचः को आयोजना तथा संयोजनामा बुद्ध पूर्णिमा महोत्सव सम्पन्न भयो । प्रमुख अतिथि अनागारिका कुसुमले धार्मिक प्रवचन गर्नुभयो । सार्वजनिक सभाको सभापतित्व मोहन वज्राचार्यले गर्नुभयो । सभामा गुणराज शाक्य र धिरेन्द्र शाक्यले पनि बोल्नु भयो भने सभा पवन शाक्यबाट संचालन गरियो । त्यतिवेला विहारका अग्रजहरू बुद्धरत्न शाक्य र न्हुच्छेरल शाक्यलाई सम्मान गरियो । आयोजित रक्तदान कार्यक्रममा २७ जनाले भाग लिएका थिए ।

गोर्खा

गोर्खामा पनि शान्ति पदयात्राबाट शुभारम्भ गरी बुद्धपूर्णमा मनाइयो । भिक्षु संघरक्षितको प्रमुख आतिथ्य एवं गोरखा बौद्ध समूहका अध्यक्ष मोहनरत्न शाक्यको सभापतित्वमा बौद्ध सभाको आयोजना गरियो । भिक्षु संघरक्षितबाट धार्मिक प्रवचन सम्पन्न भएको सो समारोहमा तामांग घेदुंग संघ, नेपाल मगर संघ जिल्ला समिति रेयुकाई नेपाल, सत्यसाई केन्द्र उद्योग वाणिज्य महासंघ साहित्य संगम आदि संघसंस्थाका प्रतिनिधिहरूले पनि मन्तव्य प्रकट गर्नुभयो । समारोहमा श्रामणेर धर्मरत्नको पनि उपस्थिति थियो ।

वेनी

विभिन्न साप्ताहिक कार्यक्रम अन्तर्गत वेनी वजारमा बुद्ध पूर्णिमा भव्यका साथ मनाइयो । श्रामणेर उत्तमो र जनकको उपस्थितमा बुद्ध पूर्णिमाका दिन शान्ति पदयात्राबाट शुभारम्भ गरी विभिन्न कार्यक्रमहरूको आयोजना गरियो । प्रमुख अतिथि प्र.जि.अ. धुवराज वाग्लेबाट शान्ति दीप प्रज्वलन पछि विभिन्न वक्ताहरूले मन्तव्य प्रकट गरेको धार्मिक सभामा श्रामणेर उत्तमो र जनकले धार्मिक उपदेश गर्नुभयो । यसपाली म्याग्दी बौद्ध संघ र युवा बौद्ध संघको संयोजकत्वमा बुद्ध र बुद्धधर्म सम्बन्धी फोटो प्रदर्शनी गरिएको थियो भने महिला बौद्ध संघको आयोजनामा संघका अध्यक्षा स्मृति शाक्यको नेतृत्वमा कपडाको फूल बनाउने तालिम दिइयो । यसरी नै म्याग्दी बौद्ध संघ र मगर महिला बौद्ध समाजको आयोजनामा अस्पतालमा फलफूल वितरण तथा सरकारी विद्यालयहरूमा शैक्षिक सामग्री वितरण गरियो ।

बाग्लुङ

ज्ञानोदय बुद्ध विहारको आयोजनामा भव्यताका साथ मनाइएको विविध साप्ताहिक कार्यक्रम अन्तर्गत श्रामणेर अमतो र जुतिमाको आतिथ्यत्वमा बुद्ध पूर्णिमाका दिन शान्ति पदयात्रा, रथयात्राबाट थालनीगरी बौद्ध सभाको आयोजना गरियो । उक्त सभामा श्रामणेर अमतो र जुतिमाले धार्मिक उपदेश गर्नुभयो भने विभिन्न वक्ताहरूले आ-आफ्नो मन्तव्य प्रकट गर्नुभयो । ज्ञानोदय बुद्ध विहार स्थापनाको स्वर्ण जयन्तीको उपलक्ष्यमा यसपाली लिलम्बर वज्राचार्यको सम्पादकत्वमा ९४ पृष्ठको स्मारिका पनि प्रकाशित गरिएको छ ।

बीरगंज

बीरगंज बुद्ध विहारको आयोजनामा साप्ताहिक कार्यक्रम अन्तर्गत श्रामणेर जागरो र आचारोको आतिथ्यत्वमा शान्ति पदयात्रा, रथयात्रा गरी एउटा बौद्ध सार्वजनिक सभाको आयोजना गरियो । भिसवाको चैत्य प्रागणमा आयोजित सो सभामा श्रामणेर जागरो र आचारोबाट धार्मिक उपदेश पछि विभिन्न वक्ताहरूले बोल्नु भएको थियो ।

उर्लावारी

स्वयम्भू चैत्य विहारको आयोजनामा विभिन्न साप्ताहिक कार्यक्रमहरूको आयोजना गरी बुद्ध पूर्णिमा मनाइयो । भिक्षु बोधानन्दको आतिथ्यत्वमा विभिन्न क्षेत्रहरूमा धार्मिक कार्यक्रमहरूको आयोजना गरियो भने पूर्णिमा दिन वहाँकै आतिथ्यत्वमा धार्मिक सभाको आयोजना गरियो । सो सभामा भिक्षु बोधानन्दबाट धार्मिक उपदेश पछि अन्य वक्ताहरूले पनि बोल्नुभयो ।

चैनपुर संखुवासभा

बोधिसत्व विहार चैनपुरमा गंगा शाक्यको अध्यक्षतामा विभिन्न कार्यक्रमहरु आयोजना गरी बुद्ध पूर्णिमा सम्पन्न भयो । प्रभात फेरि शान्ति पद यात्रा आयोजना गरी बौद्ध सभाको आयोजना गरियो । सो सभामा भिक्षु शोभितले धार्मिक प्रवचन गर्नुभयो भने चन्द्रज्योति शाक्यलाई सम्मान गरियो ।

धरान

विभिन्न सप्ताहव्यापी कार्यक्रमका साथ बुद्ध विहार धरान र स्वयम्भूचैत्य महाविहारमा छुट्टा छुट्टै रचनात्मक कार्यक्रमको आयोजना गरी बुद्ध पूर्णिमा मनाइयो । बुद्ध पूर्णिमाका दिन शान्तिपद यात्रा पछि बुद्ध विहारमा भिक्षु धर्म सागरले उपदेश गर्नुभयो भने स्वयम्भू चैत्य महाविहारमा श्रामणेर शान्तरक्षित र श्रा. अशोकले धार्मिक प्रवचन गर्नुभयो ।

कैलासीमा बुद्ध पूर्णिमा

लोक चक्र बुद्ध विहारको आयोजनामा विभिन्न धार्मिक कार्यक्रमको आयोजना गरी भिक्षु भदियको प्रमुख आतिथ्यत्वमा धार्मिक सभाको आयोजना गरियो । विभिन्न संघ-संस्थाहरूको उपस्थितिमा शान्तिपद यात्रापछि स्वदेशी तथा विदेशी वक्ताहरूले बोल्नुभएको सो सभामा भिक्षु भदियले धार्मिक प्रवचन गर्नुभयो । सोही बेला सांस्कृतिक कार्यक्रमको पनि आयोजना गरिएको थियो ।

चितवन

विभिन्न कार्यक्रमका साथ चितवनमा बुद्ध पूर्णिमा मनाइयो । शान्ति पदयात्रा पछि वयरवन विहारको आयोजनामा भिक्षु

मेधकरको आतिथ्यत्वमा धार्मिक सभाको आयोजना गरियो । उहाँ भन्तेले धार्मिक उपदेश गर्नुभयो ।

गुल्मीमा विहार शिलान्यास

गुल्मी जिल्ला अन्तर्गत वामी टकसार बजारको जग्गा दान गर्ने कार्य दाता राजकुमार शाक्यबाट दान गरी बुद्ध विहार को शिलान्यास गर्ने कार्य बुद्ध पूर्णिमाका दिन सम्पन्न भएको कुरा भिक्षु उदयभद्र थाहा हुन आएको छ ।

विश्व शान्ति विहारमा प्रव्रज्या सम्पन्न

१६ जेठ, काठमाडौं । विश्व शान्ति विहारमा वार्षिक प्रव्रज्या कार्यक्रम अन्तर्गत संघ उपनायक एवं अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरको उपाध्यायत्वमा ९ जना श्रामणेर प्रव्रजित भएका छन् । श्रामणेर प्रव्रजित हुनेहरू राजेन्द्र अवाले, शशी कुमार चौधरी, प्रदीप कुमार लेखी, सञ्जीव कुमार ठकुरी, दीपेन्द्र थापा मगर, शुभरत्न शाक्य, उदय सुब्बा, गुणराज थापामगरलाई क्रमशः श्रामणेर पञ्चावश, बुद्धदत्त, पणीत, काश्यप, नागित, धर्मघोष, विरज, विनय, सुचित नामाकरण गरिएको छ । हाल विश्व शान्ति विहार अन्तर्गत विश्व शान्ति बौद्ध शिक्षालयमा भिक्षु, श्रामणेर, अनागारिका गरी ४५ जना अध्ययनरत छन् । विश्व शान्ति बौद्ध शिक्षालयको संस्थापक एवं संरक्षक भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविर हुनुहुन्छ भने विश्व शान्ति बौद्ध शिक्षालय व्यवस्थापन समितिमा अध्यक्ष सुवर्ण शाक्य, उपाध्यक्ष भिक्षु कोण्डन्य, सचिव भिक्षु बोधिज्ञान, सदस्यहरूमा भिक्षु निर्गोध, भिक्षु उदयभद्र, मोहनकाजी ताम्राकार, सागरमान तुलाधर, डा. गणेश माली हुनुहुन्छ ।

सकल प्राणीमात्रया भिं जुइमा, दुःख मद्दुपिं जुइमा,
भय मद्दुपिं जुइमा व सुखपरूर्वक हवनावने फुपिं जुइमा ।

ताम्राकार हाउस
Tamrakar House

The Family Store

शुक्रपथ, येँ, फोन : ४२५९९०७, ४२५९८०७

फ्याक्स : ४२५९३१७

Shopping Center

पुतलीसडक, येँ, फोन : ४२४५३४८